

Gücümüz ədalətli olmağımızdadır

Azərbaycanın global gündəmə təsir imkanları beynəlxalq auditoriyanın diqqət mərkəzindədir

Çin telekanalı əməkdaşının müsahibə zamanı Azərbaycan liderinə verdiyi suallarda toxunduğu mövzular Prezident İlham Əliyevin fikir və qənaətlərinin hansı səviyyədə dəyərləndirilməsi ilə bağlı idi. Sualların mövzularına diqqət yetirək: Çoxqütblü dünya, Çinin dünyadakı yeri və rolu, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı, Çinin iqtisadiyyatı, global iqlim dəyişikliyi və yaxınlaşan ekoloji fəlakətin önənlənməsi, "yaşıl gündəm", Vaşinqtonda administrasiya dəyişikliyi və Donald Trampın hakimiyyətə gəlməsi, Çin-ABŞ münasibətləri, global ticarət yolları və s. Bu mövzulara növbəti münasibət bildirən, eyni zamanda fikirlərinə Çin kimi ölkədə diqqətlə önəm verilən siyasi liderin təmsil etdiyi Azərbaycan dünya birliyinin sadə üzvlərindən ola bilməz. Əgər Çinin ictimai rəyi üçün Azərbaycanın liderinin Pekinin iqtisadi vəziyyəti barədə fikirləri bu qədər önəmlidirsə, bu həm də dövlətimizin və xalqımızın beynəlxalq aləmdəki yeri və nüfuzunun göstəricisidir.

Hələ ermənipərəstliyi ilə seçilən və Azərbaycana qarşı qərəzli mövqeyi ilə hətta sırası azərbaycanlının hiddətinə səbəb olan Bayden administrasiyasının hakimiyyəti dövründə, bir çox dövlət başçısının Donald Trampın qələbə ehtimalına dair fikir bildirməyə risk etməsi reallığında Prezident İlham Əliyevin qəti mövqə sərgiləməsi uzaq Çin auditoriyasının diqqətindən yayımmayıb.

Çinin aparıcı telekanallarından birinin Azərbaycanın xarici siyasətini "proaktiv" kimi qiymətləndirməsi rəsmi Bakının beynəlxalq aləmdəki rolunun regiondan uzaq Çində də marağa səbəb olduğunu göstərir. Bakının bir tərəfdən Çinlə dərindən iqtisadi əməkdaşlığı, digər tərəfdən Cənubi Qafqaz vasitəsilə türk dünyasının iqtisadi və siyasi birliyinə nail olma yolundakı təşəbbüsləri, eyni zamanda müsəlman dünyası ilə önənəvi münasibətlər fonunda Avropa Birliyinin 10 dövləti ilə əlaqələri strateji səviyyəyə qaldırması mövzuları sözlükdən müsahibədə toxunulan məsələlərin bir qismini təşkil edir.

Həqiqətən də, Azərbaycanın bu yaxınlarda islam dünyasının nüfuzlu və elitar birliyi - D-8-ə üzv qəbul edilməsi, eyni zamanda qaradaşlıq bağlarına əsaslanan türk birliyindəki əlahiddə rolu, iqtisadi sahədə sərmayə cəlb edən dövlətdən sərmayə yatıran statusuna keçid etməsi, Avropanın enerji təhlükəsizliyi arxitekturasındakı artan rolu, dənizə çıxan ərazilərin neokolonializmdən azad olunması mübarizəsinə verdiyi mənəvi dəstək, xalqımıza qarşı qərəz və düşmən mövqeyində durmuş Ermənistan və onun havadarları ilə uğurlu mübarizəsi, dünyanın ikinci ən böyük beynəlxalq təşkilatı olan Qoşulmama Hərəkatı kimi iri platformada söz sahibi olması Azərbaycan barədə dünya ictimaiyyətində formalaşan rəyin əsasını təşkil edən mühüm faktorlardır.

Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin məharətlə həyata keçirdiyi diplomatiyanın nəticələridir və bu baxımdan Azərbaycan liderinə olan beynəlxalq maraq təsadüfi sayılmamalıdır.

Azərbaycan ilə Serbiya yaxın dost və etibarlı strateji tərəfdaşdırlar

Serbiya Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab Aleksandar Vuçiçə

Hörmətli cənab Prezident!

Serbiya Respublikasının milli bayramı münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqımıza öz adından və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırıram.

Azərbaycan ilə Serbiya uzun illərdən bəri yaxın dost və etibarlı strateji tərəfdaşdırlar. Yüksək səviyyəli siyasi dialoqumuz və yeni məzmunla zənginləşən əməkdaşlığımız xalqlarımızın və ölkələrimizin rifahına töhfələr verməklə yanaşı, Qafqaz və Balkan regionları arasında əməkdaşlığın inkişafı baxımından mühüm rol oynayır. Tərəfdaşlığımızın prioritet istiqamətlərindən olan enerji sektorunda uğurlu işbirliyimiz Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatına öz müsbət təsirini göstərir.

Eyni zamanda beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlığımız və qarşılıqlı dəstəyimiz məmnunluq doğurur. Mövcud imkanlardan istifadə edərək dövlətlərarası münasibətlərimizin daha da inkişafına, çoxşaxəli əməkdaşlığımızın dərinləşməsinə nail ola bilərik.

Əminəm ki, Azərbaycan ilə Serbiya arasında önənəvi dostluq əlaqələri, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli əsasda qarşılıqlı fəaliyyətimiz xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq birgə söylərimizlə bundan sonra da genişlənəcək, strateji tərəfdaşlığımız daha da möhkəmlənəcəkdir.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, dost Serbiya xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Baki şəhəri, 12 fevral 2025-ci il

İş və istirahət günlərinin yerləri dəyişdirilib

Baş nazir Əli Əsədov iş və istirahət günlərinin yerlərinin dəyişdirilməsi ilə bağlı Qərar imzalayıb. AZƏRTAC xəbər verir ki, Qərara əsasən, iş və istirahət günlərinin ardıcılığını təmin etmək məqsədilə 2025-ci il 27 və 28 mart iş günləri ilə müvafiq olaraq 10 mart və 1 aprel istirahət günlərinin yerləri dəyişdirilib.

Azərbaycan-Çin münasibətləri möhkəm siyasi təmələ əsaslanır

2024-cü ildə Azərbaycan və Çin münasibətlərini keyfiyyətə yeni mərhələyə, rəsmi olaraq strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə qaldırdılar. Prezident İlham Əliyevin sözləri ilə ifadə etsək, "Strateji tərəfdaşlıq çox yüksək səviyyəli qarşılıqlı etimad, əməkdaşlıq deməkdir və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlara qoşulma məsələsi daxil olmaqla Çin ilə tərəfdaşlığımızın genişləndirilməsini arzulayırıq".

Xarici siyasətdə şəxsləndirməyə üstünlük verən Azərbaycanın ümumilikdə 22 dövlətlə, o cümlədən Avropa İttifaqının səviyyəsinə qaldırıldı. Prezident İlham Əliyevin sözləri ilə ifadə etsək, "Strateji tərəfdaşlıq çox yüksək səviyyəli qarşılıqlı etimad, əməkdaşlıq deməkdir və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlara qoşulma məsələsi daxil olmaqla Çin ilə tərəfdaşlığımızın genişləndirilməsini arzulayırıq".

Xarici siyasətdə şəxsləndirməyə üstünlük verən Azərbaycanın ümumilikdə 22 dövlətlə, o cümlədən Avropa İttifaqının səviyyəsinə qaldırıldı. Prezident İlham Əliyevin sözləri ilə ifadə etsək, "Strateji tərəfdaşlıq çox yüksək səviyyəli qarşılıqlı etimad, əməkdaşlıq deməkdir və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlara qoşulma məsələsi daxil olmaqla Çin ilə tərəfdaşlığımızın genişləndirilməsini arzulayırıq".

Üçüncü artıqdır

Bu gün Ermənistan tərəfindən sərhədlərin delimitasiya-demarkasiyasının qarşısının alınması sülh prosesinə ciddi ziyan vurur. Halbuki sülhün təmin olunması üçün indiki məqamda yeganə şort sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi və daha sonra kommunikasiya xətlərinin açılmasıdır. Başqa sözlə sülh müqaviləsinin imzalanması və Cənubi Qafqazda uzunmüddətli sülhün bərqərar olması üçün sərhəd probleminin həlli vacib və labüddür.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, fevralın 14-də Baş nazirin müavini Şahin Mustafayev və Ermənistan Respublikasının Baş nazirinin müavini Mher Qriqoryanın sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan Respublikası arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə Dövlət Komissiyası və Ermənistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə Komissiya çərçivəsində videokonfrans formatında işçi görüşü keçirilib. Görüşdə tərəflər delimitasiya işlərinin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan təlimat layihələrini müzakirə edib, həmçinin komissiyaların növbəti oyanı görüşünün təşkili ilə bağlı məsələlər üzrə fikir mübadiləsi aparıblar. Tərəflər növbəti görüşün tarixini və yerini işçi qaydada müəyyən etmək barədə razılığa gəliblər.

"Humanitar terrorçu"

USAID-in ötən il müxtəlif ölkələrdə media orqanlarına ayırdığı vəsaitin məbləği də təşkilatın riyakar məqsədini bir daha aydın göstərir. Təsisatın müxtəlif adlar altında pul ayırdığı proqramlar arasında nüfuzlu media qurumlarının maliyyəyə təminatı diqqət cəlb edir. Belə ki, təşkilata ayrılan məbləğdən USAID-in "The New York Times"ə 3,1 milyon dollar, "Politico"ya 8 milyon dollar, "Associated Press"ə 19 milyon dollar, BBC-yə 2,6 milyon funt sterlin, "Reuters"ə 9 milyon dollar, "Frans-Press"ə 447 min dollar ayırdığı məlum olub. Təbii ki, məqsəd müxtəlif ölkələrə öləyhinə qarayaxma kampaniyalarının aparılması, sifarişli yazıların yayımlanması, milli hökumətlərə təzyiqləri artırmaq olub. USAID bu yolla dünyanın müxtəlif yerlərində 700-dən artıq media orqanını, 300-ə yaxın media sahəsində çalışan QHT-ni və 6 mindən çox jurnalisti maliyyələşdirib.

Ədliyyə naziri Şirvan şəhərində vətəndaşların müraciətlərini dinləyib

Ədliyyə naziri Fərid Əhmədov fevralın 14-də Şirvan şəhərində vətəndaşları qəbul edib.

Bu barədə AZƏRTAC-ə Ədliyyə Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, qəbuldan əvvəl nazir Ümmümilli Lider Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət edib və öünə gül dəstəsi qoyub.

Qəbulda Şirvan, Hacıqabul, Sabirabad və Salyan rayon sakinlərinin ədliyyə fəaliyyəti ilə bağlı müraciətləri dinlənib. Vətəndaşların müraciətlərində qaldırılan məsələlərin bir qismi yerində müsbət həllini tapıb. Əlavə araşdırma tələb edən digər müraciətlərə isə mövcud qanunvericiliyin tələblərinə uyğun şəkildə baxılması ilə bağlı nazir-

liyin aidiyyəti struktur bölmələrinin rəhbər şəxslərinə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Qeyd edək ki, qəbul mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının digər idarəetmə qurumlarının

rəhbərləri tərəfindən şəhər və rayonlarda vətəndaşların qəbulu cədvəlinə əsasən həyata keçirilib.

Femida Könüllülərinin I Ümumrespublika Forumu keçirilib

Fevralın 15-də "Femida Könüllüləri" Təşkilatı və Azərbaycan Könüllü Təşkilatları İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə Femida Könüllülərinin I Ümumrespublika Forumu keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, tədbir Dövlət himninin səsləndirilməsi və ərazi bütövlüyümüz, suverenliyimiz naminə canından keçən qəhrəmanların əziz xatirəsinin bir dəqiqəlik sükuta yad edilməsi ilə başlayıb. Daha sonra "Femida Könüllüləri" Təşkilatının bir illiyinə həsr olunmuş videoçarx nümayiş etdirilib.

Forumda çıxış edən Ali Məhkəmənin sədr müavini Çingiz Əsgərov Ali Məhkəmənin təşəbbüsü ilə yaradılan "Femida Könüllüləri" Təşkilatının sıralarına hazırda 500-dən çox könüllünün qoşulduğunu diqqətə çatdırıb:

"Bu, ali təhsil müəssisələrinə, hüquq fakültələrinə böyük dəstəkdir. Könüllülük fəaliyyəti hüquq fakültələrindəki təcrübəyə töhfə kimi qiymətləndirilməlidir. Hesab edirəm ki, bu, gənc hüquqşünasların daha təcrübəli, daha praktikaya yaxın biliklərlə ali təhsil müəssisələrini bitirməsinə gətirib çıxarmalıdır. Ona görə də təşkilatın fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilməlidir. Bir il ərzində göstərilən fəaliyyət öz müsbət nəticələrini verib və əminəm ki, bu daha da yaxşı olacaq. Məlumdur ki, bu il Prezident İlham Əliyev tərəfindən "Konstitusiyaya və Suverenlik İli" elan edilib və müvafiq qurumlara tapşırıqlar və tövsiyələr verilib. Əminəm ki, "Femida Könüllüləri" Təşkilatı bu fəaliyyətdə aktiv olaraq iştirak edəcək və nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsində müvafiq qurumlara dəstək verəcək".

Hazırda könüllülük hərəkatının bütün dünyada təqdir olunan, etimad göstərilən və hörmətlə qarşılanan hərəkatlardan biri olduğunu deyən ədliyyə nazirinin müavini Abiddin Hüseynov fikirlərinə belə davam edib: "Çünki könüllülük fədakarlıq, özmərkəzli deməkədir və bu işləri təmənnasız görməkdir. Bu baxımdan hər kəs həmin keyfiyyətləri özündə birləşdirib könüllülük fəaliyyəti ilə məşğul ola bilmir. Bu gün "Femida Könüllüləri" həm də hüquqşünas könüllülərdir. Hüquqşünaslıq peşədən əlavə bir sosial məsuliyyətdir. Hüquqşünas qanunları bilməklə yanaşı, onları ədalətli tətbiq etməyi bacarmalı, fəaliyyəti zamanı insanpərvərliyini, ədalət hissini itirməməlidir. "Femida Könüllüləri" bir çox təşkilatlarda bu fəaliyyətlə məşğuldurlar. Bu, onların özləri üçün də böyük imkanlar açır. Həmin fəaliyyət onların təkcə hüquqi bilik və bacarıqlarını tətbiq etmələrinə, yeni vərdislər əldə etmələrinə deyil, həm də onlara karyera yüksəlişi üçün geniş imkanlar açmağa, özlərini təqdim etməyə imkan verir. Eyni zamanda könüllülük həmin fəaliyyətin həyata keçirildiyi müxtəlif dövlət və qeyri-dövlət orqanları üçün də yüksək peşəkərliliyə malik insan resursu potensialıdır. Bu fəaliyyət nəticəsində biz də könüllülər sırasından fərqlənən gəncləri gələcəkdə

ədliyyə orqanları sıralarında görmək istəyir, onlara müxtəlif təkliflər edirik. İnanıram ki, "Femida Könüllüləri" Təşkilatı bundan sonra da özünün uğurlu fəaliyyətini davam etdirəcək və Azərbaycanın hüquq sistemində töhfə verməyə davam edəcək. Onlar gələcəkdə Azərbaycanın tanınmış hüquqşünasları, hakimləri, prokurorları, vəkilləri və digər müxtəlif peşə sahələrində uğurla çalışan şəxsləri olacaqlar".

Gənclər Fondunun icraçı direktoru vəzifəsini icra edən Qədir Xəlilovun sözlərinə görə isə bir illik fəaliyyəti yeni tamamilə yeni könüllülük təşkilatının bu dərəcədə vəsət alması əslində təsadüfi deyil. Bunun səbəbi ölkəmizdə hüquqşünasların hər bir təşkilatda öz sözlərini deməyə qadir olmaları ilə əlaqədardır: "Ona görə də "Femida Könüllüləri"nin bir illik fəaliyyətinə baxanda heç də təəccüblənməməliyik".

"Əminəm ki, gələcəkdə sizinizə növbəti könüllülük səviyyəsində, hətta on uca pillələrdən gələcək. "Konstitusiyaya və Suverenlik İli"nin məhz sizin iliniz olacağına inanıram. Bu il sizlər otuzdan çox könüllü fəaliyyətinə bir nümunə olacaqsınız. Gənclər Fondu olaraq "Femida Könüllüləri"nin yanındaydıq. "Femida Könüllüləri" bizim müxtəlif layihələrimizdə hər zaman öndə olan gənclərdən olublar. Bu baxımdan onların ölkəmizə verdiyi töhfə digər gənclər təşkilatından fərqlənir. Ayrı-ayrı tədbir və layihələrimizlə, qrant müsabiqələrimizlə bütün gənclərə dəstək olduğumuz kimi sizlərə dəstək olmağa hazırıq. Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən başlanmış, Prezident İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilən gənclər siyasətində könüllülüyə verilən dəyər ən vacib amillərdən biridir. Bu baxımdan sizin ölkəmizin gələcəyində tuta biləcəyiniz yer həqiqətən də çox önəmlidir", - deyir Q.Xəlilov bildirib.

Vəkillər Kollegiyasının (VK) sədr müavini Pərviz Ələkbərov isə VK-nin hər zaman gənclərə dəstək göstərdiyini vurğulayıb. "Femida Könüllüləri" Təşkilatı ilə birgə əməkdaşlıq memorandumu imzalandığını diqqətə çatdıran P.Ələkbərov deyib:

"Memorandum əsasən könüllülər bizim qurumlarımızda, bürolarımızda vəkillik üzrə təcrübə keçdilər və onların fəaliyyətini yaxından izlədik. Bu gün fəxr edirik ki, bizim gənc hüquqşünas tələbələrımız təmənnasız olaraq vətəndaşlara dəstək göstərirlər. Hesab edirəm ki, "Femida Könüllüləri" ilə böyük işlər görəcəyik".

Mediasiya Şurasının sədri Nadir Adilov "Femida Könüllüləri" Təşkilatı ilə sıx əməkdaşlıq etdiklərini və könüllülərin fəaliyyətində məmnun olduqlarını bildirdi: "Könüllülər bizim fəaliyyətimizə də cəlb olunub. Onlardan öyrənməyimiz məsələlər də çoxdur. Gənclər bacarıqlıdır, yenilikçidir. Onu da qeyd edim ki, müasir dövrdə hüquq sistemi çəkişmə prinsipindən uzlaşma prinsipinə keçid mərhələsindədir. Ona görə də təşkil edilən tədbirlərdə, rəsmi məhkəmə proseslərində mediasiyəni də nəzərdə almaq məqsədəuyğundur. Yəni tərəflərin təkcə çəkişmə deyil, uzlaşma prinsipində də olduğunu göstərməliyik. Yəni uzlaşma mədəniyyətinin hüquq mədəniyyəti olaraq davam etdirilməsi tövsiyə olunur".

Forum çərçivəsində həmçinin səmərəli fəaliyyətinə görə "Femida Könüllüləri" mükafatlandırılıblar. O cümlədən "Femida Könüllüləri" Təşkilatının fəaliyyətinin geniş işıqlandırılmasında fərqlənən media qurumlarına təşəkkürnamələr təqdim olunub. Təltif olunanlar arasında AZƏRTAC da yer alıb.

Bununla yanaşı Könüllülərin Elektron İdarə Edilməsi Sistemini təqdimatı olub. Forum çərçivəsində "Dövlət qurumlarında hüquqşünas gənclər üçün inkişaf şərəiti" və "Hüquqşünas gənclər üçün özəl sektordə təcrübə imkanları" mövzularında dəvət olunmuş qonaqlarla panel görüşləri də olub.

Qeyd edək ki, forum Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi, Məhkəmə-Hüquq Şurası, Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu və Vəkillər Kollegiyasının dəstəyi ilə həyata keçirilib.

Ceyhun Bayramov Münxen Təhlükəsizlik Konfransında iştirakı çərçivəsində bir sıra görüşlər keçirib

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Münxen Təhlükəsizlik Konfransında iştirakı çərçivəsində fevralın 15-də Qvineya Respublikasının xarici işlər, beynəlxalq əməkdaşlıq, Afrika inteqrasiyası və xaricdəki qvineyalılar naziri Morissanda Kouyate ilə görüşüb.

Bu barədə AZƏRTAC-ə Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən məlumat verilib. Görüşdə iki ölkə arasında iqtisadiyyat, ticarət, təhsil, humanitar və s. sahələrdə əməkdaşlıq imkanları müzakirə olub.

Nazir Ceyhun Bayramov iki ölkə arasında qarşılıqlı səfər və təmasların ikitərəfli, habelə çoxtərəfli əməkdaşlıq perspektivlərinin müzakirəsinə töhfə verdiyini bildirib. Xüsusilə təhsil sahəsində əməkdaşlığın, təqəüd və mübadilə proqramlarının gənclər, o cümlədən xalqlarımız arasında təmasların inkişafında mühüm rolunu qeyd edib. Regional və beynəlxalq təşkilatlar, xüsusilə BMT, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və Qoşulmama Hərəkatı çərçivəsində əməkdaşlığın davam etdirilməsinin əhəmiyyəti vurğulanıb. Görüş zamanı, həmçinin qarşılıqlı maraqa doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Münxen Təhlükəsizlik Konfransında iştirakı çərçivəsində ATƏT-in Baş katibi Feridun Siniroğlu ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan-ATƏT ikitərəfli əməkdaşlıq gündəliyinin əsas istiqamətləri, hazırda ATƏT-in üzvlüyü çəkişmələri, regional və beynəlxalq təhlükəsizlik

məsələləri, bölgədəki mövcud vəziyyət, eləcə də Azərbaycan-Ermənistan sülh prosesi ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Nazir Ceyhun Bayramov Feridun Siniroğlunu ATƏT-in Baş katibi vəzifəsinə təyin olunması münasibətilə bir daha təbrik edib, ona bu əhəmiyyətli fəaliyyətinə davamlı uğurlar arzulayıb.

Avropada təhlükəsizliyin ciddi çağırışlarla üzvlüyü hazırkı dövrdə beynəlxalq hüquq normalarının, xüsusilə suverenlik, ərazi bütövlüyü və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərin toxunulmazlığı kimi prinsiplərin qeyd-şərtsiz tətbiqinin təşvihi edilməsinin vacibliyi qeyd olunub.

Nazir Ceyhun Bayramov postmünaqişə dövründə bölgədə mövcud vəziyyət və reallıqlar barədə qarşı tərəfi məlumatlandırıb. İlk növbədə keçmiş işğal dövrünün qalıqları olan strukturların ləğvinin ATƏT-in fəaliyyətinin effektivliyi, habelə regional reallıqlara uyğun şəkildə işin təşkili baxımından vacibliyi vurğulanıb.

Azərbaycan-Ermənistan normalaşma prosesinin gedişatından bəhs edən nazir Ceyhun Bayramov, Ermənistan konstitusiyasında və digər qanunvericilik aktlarında ölkəmizə qarşı ərazi iddialarının davam etdirilməsinin prosesə maneə olduğunu diqqətə çatdırıb. Görüş zamanı, həmçinin qarşılıqlı maraqa doğuran digər məsələlər müzakirə olub.

Xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Münxen Təhlükəsizlik Konfransında iştirakı çərçivəsində Litvanın xarici işlər naziri Kestutis Budris ilə görüşüb.

Görüş zamanı Azərbaycan və Litva arasında mövcud əməkdaşlıq gündəliyinin

aktual məsələləri, regional və beynəlxalq təhlükəsizlik mövzuları ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Nazir Ceyhun Bayramov postmünaqişə dövründə bölgədə mövcud vəziyyət və reallıqlar barədə qarşı tərəfi məlumatlandırıb. Görüşdə həmçinin qarşılıqlı maraqa doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Münxen Təhlükəsizlik Konfransında iştirakı çərçivəsində Şimali Makedoniyanın xarici işlər naziri Timko Muçunski ilə görüşüb.

Görüşdə zamanı tərəflər iki ölkə arasında mövcud əməkdaşlığın səviyyəsindən məmnunluq ifadə edərək, yüksək səviyyəli səfərlərin, davamlı siyasi dialoqun və aidiyyəti qurumlararası təmasların intensivləşdirilməsinin yeni tərəfdaşlıq istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və əməkdaşlığın keyfiyyətə yeni səviyyəyə yüksəldilməsi baxımından önəmli olduğunu vurğulayıblar.

Nazirlər Azərbaycan və Şimali Makedoniya arasında iqtisadi-ticarət əlaqələrinin enerji, turizm və digər sahələrində inkişaf etdirilməsi üçün imkanların mövcudluğunu toxunublar.

Nazir Ceyhun Bayramov postmünaqişə dövründə bölgədə mövcud vəziyyət, Azərbaycan-Ermənistan arasında normalaşma prosesi barədə qarşı tərəfi məlumat verib. Görüşdə tərəflər həmçinin iki ölkə arasında qarşılıqlı maraqa doğuran digər mövzular ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Üçüncü artıqdır

Azərbaycanla Ermənistan arasında sülhə gedən yol sərhədlərin hər hansı vasitəçisiz delimitasiyası və demarkasiyasından keçir

Vətən müharibəsindən ötən 4 ildən çox zaman ərzində Azərbaycanla Ermənistan arasında hələ də sülh müqaviləsi bağlanmayıb. Bu, sözsüz ki, az qala hər gün bir məzəbə (ağaya) qulluq edən Ermənistanın məkrli planları ilə bağlıdır.

Öncə Rusiyaya, sonra da Qərbdə sığınma qonşumuz beynəlxalq hüquqdan uzaq dayanaraq sülh sonədinə icazəsiz imza atmağa cürət etmir və cürətsizliyini ən müxtəlif bəhanələrlə ört-basdır etməyə çalışır.

Ermənistan kənar tərəflərin bu məsələyə cəlb olunmasını istəməklə vəziyyəti daha da çətinləşdirir. Rəsmi İrəvan anlamır ki, üçüncü, dördüncü tərəflər Cənubi Qafqazda yalnız öz maraqlarını güdür. Bu həqiqəti iki ölkə arasında dövlət sərhədlərinin delimitasiyası məsələsinə də aid etmək olar. Halbuki bu məsələdə istər Avropa İttifaqı, istərsə də Rusiyanın vasitəçiliyi ilə keçirilmiş görüşlərdə Azərbaycan dövlətləri sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsinin və dəqiqləşdirilməsinin zərurliyini böyən edərək bildirmişdir ki, prosesin mümkün qədər tez başa çatdırılması üçün sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyasında heç bir üçüncü tərəf və ilkin şərt olmalıdır. Bununla Azərbaycan rəsmi mövqeyini ortaya qoymuşdur - dövlət sərhədlərinin delimitasiyası-demarkasiyası münasibətlərin normalaşması və tərəflər arasında yekun sülh sazişi üçün ilkin şərt.

Prezident İlham Əliyev ötən ilin may ayında Bakıda keçirilən "Sülh və global təhlükəsizlik naminə dialoq" mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimindəki çıxışında demişdir ki, sərhədlərin delimitasiyası başlayıb, hətta demarkasiya işləri aparılıb və buna hər hansı vasitəçi olmadan nail olunub: "Bu, bir daha göstərir ki,

bizə vasitəçi lazım deyil, xüsusən də o insanlar ki, məhz öz məqsədlərini güdür. Onlar yardım etmək istəmir, onlar bizim bölgəyə siyasi və iqtisadi maraqların naminə müdaxilə etmək istəyirlər. Onlar bu əlavə yenedən odun atmaq istəyirlər. Biz Cənubi Qafqazda bunun baş verməsinə imkan verməyəcəyik. 30 illik təqəşmədən sonra Ermənistan da aydın şəkildə anlayır ki, biz Cənubi Qafqazda sülh istəyirik. Sülh bu bölgədə yalnız Azərbaycan ilə Ermənistan arasında normalaşma vasitəsilə əldə oluna bilər".

Məlumat üçün bildirik ki, sərhədin delimitasiyası dedikdə dövlətlər arasında dövlət sərhədinin ümumi mövqeyinin və istiqamətinin danışıqlar yolu ilə müəyyənləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Azərbaycan-Ermənistan sərhədlərinin demarkasiyası isə mübahisə obyektinə əsasən müvafiq müəyyənləşdirilən xətt (zolaq) deməkdir. Demarkasiya xətti döyüşün tərəflər arasında xüsusi sazişlə müəyyənləşir.

Amma bu müəyyənləşmə yolunda Azərbaycan tərəfindən atılan addımlar hələ ki, müsbət nəticə vermir. "Qarabağ münaqişəsi" anlayışının birmənalı şəkildə aradan qaldırılmasına baxmayaraq, sərhəd problemi davam edir. Buna baxmayaraq, Azərbaycan sərhədlərinin delimitasiyası və demarkasiyasında həm maraqlı, həm də qaralıdır. Təəssüf ki, Ermənistan tərəfi belə mövqə sərğiləmək iqtidarında deyil.

Bu gün Ermənistan tərəfindən sərhədlərin delimitasiyası demarkasiyasının qarşısının alınması sülh prosesinə ciddi ziyan vurur. Halbuki sülhün təmin olunması üçün indiki məqamda yeganə şərt sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi və daha sonra kommunikasiya xətlərinin açılmasıdır. Başqa sözlə sülh müqaviləsinin imzalanması və Cənubi Qafqazda uzunmüddətli sülhün bərqərar olması üçün sərhəd probleminin həlli vacib və

labüddür.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, fevralın 14-də Baş nazirinin müavini Şahin Mustafayev və Ermənistan Respublikasının Baş nazirinin müavini Mher Qriqoryanın sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan Respublikası arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə Dövlət Komissiyası və Ermənistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası və sərhəd təhlükəsizliyi məsələləri üzrə Komissiya çərçivəsində videokonfrans formatında işçi görüşü keçirilib. Görüşdə tərəflər delimitasiya işlərinin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan təlimat layihələrini müzakirə edib, həmçinin komissiyaların növbəti əyani görüşünün təşkili ilə bağlı məsələlər üzrə fikir mübadiləsi aparılıb. Tərəflər növbəti görüşün tarixini və yerini işçi qaydada müəyyənləşdirmək barədə razılığa gəliblər.

Ümid edək ki, növbəti görüşlərdə Ermənistan Azərbaycanın ədalətli tələbini özündə əks etdirən tarixi sənədlər çərçivəsində sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı dözümsüzlüyünə son qoyacaq, sərhəddəki qeyri-müəyyənləşmə vəziyyətini aradan qaldırılmasına maneə ola biləcək mövqə nümayiş etdirməyəcəkdir.

Züleyxa ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"

Azərbaycanın xarici siyasətinin uğurları

Gücümüz ədalətli olmağımızdadır

Azərbaycanın global gündəmə təsir imkanları beynəlxalq auditoriyanın diqqət mərkəzindədir

Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsindəki parlaq qələbəsindən və suverenliyini bərpa etməsindən sonra daha da artan beynəlxalq nüfuzu, regional proseslərlə yanaşı, global əhəmiyyətli problemlərin həllində iştirakı dünyanın aparıcı siyasi-analitik mərkəzlərinin, qaçaq media orqanlarının və dövlətlərin diqqətini cəlb edir.

Hərbi qüdrəti, iqtisadi gücü, şəxslənmiş və müstəqil xarici siyasəti olan Azərbaycan öz inkişaf tarixinin növbəti mərhələsinə qədəm qoyub və artıq dünyada orta güc kimi tanınır. Bu status dövlətimizə yalnız fərqli geosiyasi vahid kimi tanınmaq deyil, həm də siyasi çəkisini artıraraq mühüm beynəlxalq aktorlardan birinə çevrilmək imkanı verir.

Rəsmi Bakının dövlətlərarası və daha geniş tərkibli formatlarda söz sahibi olması mümkün təhlükələri neytrallaşdırmaq üçün önəmli addımlar atması baxımından da müəyyən imkanlar yaradır. Dünya siyasi sahəsində yığındı yeni yer Azərbaycanı çox haqlı olaraq imkan verir ki, ətəfəda və daha geniş arealda baş verən proseslərin səbəb olduğu reallığa uyğun addım atmaqla yanaşı, şəxsi gündəmini də formalaşdırın. Bu gün dövlətimizin təşəbbüskarı olduğu bütün global iqtisadi layihələr və siyasi tərəfdaşlıq, ittifaq formatları möhüz bu reallığın - Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın yaradıcısı olduğu müsbət yeni siyasi və iqtisadi lider dövlətin çevrilməsi, 30 illik işğala təkbaşına sinə gərib ərazi bütövlüyünü bərpa etməyə müvəffəq olan, bölgənin hüduqlarını aşan geosiyasi hədəflərə sahib Azərbaycan uğurlu dövlət quruculuğu kontekstində modern dünya üçün əsl nümunədir.

Ölkəmizin yeni dünya nizamında yeri

Azərbaycanı eyni tarixi zaman kəsiyində müstəqil olmuş ölkələrlə müqayisədə yalnız işğala qalib gəlmiş və təbii ki, vətənpərvərlik, həmrəylik baxımından ruh yüksəkliyinə malik sabit cəmiyyəti, xarici siyasətdə müstəqilliyi və dinamik iqtisadi tərəqqisi fərqləndirir. Müəkkəb, tez-tez dəyişikliyi uğrayan dünya nizamında ölkəmiz müəyyən təsir gücünə, geniş potensiala və resurslara malik geosiyasi faktora çevrilməyi bacarır. Bu gün Azərbaycanın formalaşan yeni nizamda özünəməxsus yeri, təmin ediləcək maraqlar və mənafehləri ilə beynəlxalq aləmdə, dünya səhnəsində xüsusi rola malik dövlətdir. Prezident İlham Əliyevin son çıxış və müsahibələrində bu amilə toxunması, habelə xarici aktorların,

media orqanlarının Azərbaycanı bu istiqamətdə artan potensialına diqqət yönəltməsi Bakının dorinləşən xarici siyasət gücünün təzahürüdür.

İlin əvvəlində Azərbaycanın televiziya kanallarına verdiyi geniş müsahibəsində Prezident İlham Əliyev 2024-cü ilin nailiyyətləri ilə yanaşı, qarşıdakı dövr ərzindəki gözlənilən və hədəflərdən danışarkən yeni dünya nizamı mövzusunda da toxundu. Dövlət başçısı əvvəllər də ölkəmizin artan nüfuzu və çəkisi kontekstində geosiyasi proseslərdəki roluna geniş diqqət ayırdı. Ancaq bu müstəvidə söylədiyi fikirlər və verdiyi bəyənətlər deməyə əsas yaradır ki, fərqli məzmunlu çağırışların və meydana çıxan yeni iştirakçıların olduğu müasir dünya növbəti formalaşma mərhələsinə yaşayır. Prezident İlham Əliyev müsahibədə Azərbaycanın bir dövlət olaraq möhüz həmin gələcəyə hazır olmasının vacibliyini vurğulayır: "Biz bu prosesin fəal iştirakçısı olmalıyıq. Biz, sadəcə olaraq, burada yeni nizamın necə olacağına gözləməməliyik. Biz öz işimizi görməliyik və gündəliyimizi bundan sonra da təbiiq etməliyik... Müstəqil siyasət aparmaq iqtidarında olan ölkələr çox deyil. Ona görə bizim bu sahədəki siyasətimiz haqlı olaraq bizə rəğbəti daha da artırır və mən əminəm ki, yeni dünya nizamı tam formalaşma prosesinə düşəndə o cümlədən Azərbaycanın mövqeyi də nəzərə alınacaq, ən azı Cənubi Qafqazda və Xəzər hövzəsində və biz buna hazır olmalıyıq".

Yeni dünya nizamına hazırlıq Azərbaycanın bir dövlət olaraq nələri tələb edir? Prezident İlham Əliyevin bu problemə bağlı yanaşması dəqiq və konkret: ilk növbədə biz öz işimizi görməliyik və gündəliyimizi bundan sonra da təbiiq etməliyik.

Cənubi Qafqaz bizim regionumuzdur və Azərbaycan bu bölgənin aparıcı ölkəsi kimi də xüsusi çəkiliyə malikdir. Biz heç kimin işinə qarışmırıq, öz işimizlə məşğuluq. Kim bizə müracət edir çalışırıq ki, o müracətləri cavabsız qoymayaq.

Bir tərəfimiz Xəzər üzərindən Orta Asiyaya uzanır, bir tərəfimiz Avropaya və bu böyük coğrafiyada Azərbaycan faktiki olaraq əvəzolunmaz ölkəyə çevrilir. Azərbaycanın son illərdəki addımları çox ciddi təhlil edilir. Çünki dünya tarixində öz ərazi bütövlüyünü öz gücü ilə bərpa edən ikinci ölkə olmayıb.

Bu amillərin kompleks şəkildə nəzərə alınması və xarici siyasətimizin əsas xətti kimi inkişaf etdirilməsi

Azərbaycanın yeni dünya düzənindəki yerini tutmasında mühüm rol oynayacaq. Prezident İlham Əliyev bu kursun uğurlu olacağına əmin: "Bizim siyasətimiz artıq bunu göstərir və yenə də deyirəm, bu iş bizim töhfəmiz əhəmiyyətli olacaq".

Dünya Azərbaycanı necə görür?

Ölkə rəhbərinin ilin əvvəlində verdiyi müsahibəsində vurğuladığı bu məqamın özünə təsadüfən gəlmədi. Azərbaycanın artan çəkisini və beynəlxalq nüfuzunun yüksəlməsini təkə yerli ictimai rəy deyil, həm də beynəlxalq dairələr, ayrı-ayrı dövlətlərin ekspertləri, politoloji mərkəzlər və aydınlar ki, media orqanları diqqətlə izləyirlər. Davos İqtisadi Forumu çərçivəsində Çinin nüfuzlu CGTN telekanalının dövlətimizin başçısından müsahibə alması və Azərbaycan liderinə verilən sualların əksəriyyətinin möhüz ölkəmizin dünyadakı roluna, dinamik və effektiv xarici siyasətinə aid olması söyləyənlərin, son illərdə respublikada aparılan uğurlu işlərin mübahisəsiz sübutudur.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Çin dünyanın supergüc mərkəzlərindən birinə çevrilməklə yeni iqtisadi mərkəz rolunu oynayır. Müasir iqtisadi trendlər, o cümlədən IV Sənaye İnkilabının simvolu olan süni intellekt sahəsində dünya liderlərindən biri olan dövlətin Şərqdən Qərbə uzanan global ticarət yolunun mühüm bəndi kimi çıxış edən Azərbaycanda gedən proseslərə, ələlxüsus da ölkəmizin beynəlxalq aləmdəki pozitiv nüfuzuna önəm verməsi rəsmi Bakının müasir global dünya səhnəsində oynadığı rolun əks-sədasıdır. Telekanal aparıcısının "Çoxqütblü dünyada biz öz arzularımızı və planlarımızı necə görürük? Əminəm ki, daimi dəyişikliklər baş verir, ancaq təməl aspektlər də var. Siz bu məsələləri necə görürsünüz?" sualı Prezident İlham Əliyevin genişspektrli qlobal problemlərə dair mövqeyinə beynəlxalq ictimai rəydə necə dəyər verildiyinin bəz göstəricisidir.

Dövlət başçısı qeyd etdi ki, ölkəmiz üçün son illərin ən mühüm nailiyyəti ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam bərpası oldu. Biz bunu beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə əsaslanaraq, BMT Nizamnaməsinə və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnəmələrinə uyğun olaraq həyata keçirdik: "Demək olar ki, 30 il ərzində bu, bizim milli ideyamız idi və biz hədəfimizə nail olmaq, ədalətli bərpa etmək üçün bütün səylərimizi səfərbər etdik. Əfsuslar olsun ki, beynəlxalq hüququn normaları işləmədi və beynəlxalq təşkilatlar yardımçı olmadılar. Çünki çoxsaylı beynəlxalq təşkilat tərəfindən qəbul

edilmiş qətnəmələr sadəcə kağız üzərində qalmışdı. Biz bunu özümüz həll etməli, ədalətli özümüz bərpa etməli olduq. Bu, bir daha onu nümayiş etdirir ki, indi dünyanın haqiqətən də beynəlxalq əhdəklərə tam hörmət edilməsinə ehtiyacı var".

Çin telekanalının "Sizə çoxqütblü dünyada Azərbaycanın yeri haradadır?" sualı isə, əslində, beynəlxalq birliliyin yeni nizamda Azərbaycanın özünəməxsus maraqlarına, yerinə və roluna xüsusi diqqətinin təzahürü idi. Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, biz on başdan, müstəqilliyimiz bərpa edildəndən bəri olduğumuz yerdəyik. Biz güclü iqtisadiyyat, yeri gəlmişkən, özünü təmin edən iqtisadiyyat qurduq. Ümumi daxili məhsula (ÜDM) nisbətə xarici borcun səviyyəsi çox aşağıdır, cəmi 6,9 faizdir. Buna əsaslanaraq biz regionda bağlantılar yaradan genişmiqyaslı layihələr həyata keçirmişik və aid olduğumuz Cənubi Qafqaz və Xəzər regionunda etibarlı mövqə tutmuşuq: "Əlbəttə ki, milli maraqlarımızı, həyat tərzimizi və müstəqil siyasətimizi qəti şəkildə müdafiə etməmişik və çoxlu uğur qazanmışıq. Mən deyirdim ki, dünya xəritəsində nisbətən yeni olan Azərbaycanın öz milli maraqlarını müdafiə edən və bütün dünyada yaxşı əlaqələr quran ölkə kimi nümunəsi onu göstərir ki, cəmiyyətdə sabitlik, birlik varsa, siz öz maraqlarınızı müdafiə edə bilərsiniz".

Müsahibədə Çin-Azərbaycan münasibətlərinə toxunuldu. Bildirildi ki, ölən iki dövlət arasında strateji tərəfdaşlıq üzrə müvafiq Bəyənəmə qəbul edildi və bu, qarşılıqlı əlaqələrdə çox mühüm siyasi addımdır. Strateji tərəfdaşlıq çox yüksək səviyyəli qarşılıqlı etimad, əməkdaşlıq deməkdir. Azərbaycan təkə Ümumdünya Ticarət Təşkilatına, Dövlət İqtisadi İdarəetmə Təşkilatına daxil olmaq üçün güclü tələblərini irəli sürmüşdür. Dövlət başçısı Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı barədə danışdı, təhlükəsizlik, ticarət, iqtisadi inkişaf baxımından Qlobal Cənubla bağlı olan müzakirələrdə də münasibət bildirdi. Xüsusi vurğulandı ki, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatına ölkəmizin statusu dialoq üzrə tərəfdaşlıqdır. Bu, həmin beynəlxalq təşkilatla daha da yaxın olmaq üçün güclü qarşılıqlı iradənin nümayişidir. Əlbəttə ki, istənilən təşkilatla qoşulmaq siyasi addımdır, lakin həmin iqtisadiyyat ölkələri daha da birləşdirən praktiki infrastruktur layihələri ilə dəstəklənməlidir: "Qlobal Cənubun bir hissəsi olaraq biz Qlobal Cənubun maraqlarını müdafiə etmişik və yerli gəlmişkən, COP29-a qayıdaraq bizim ideyalarımızdan biri Qlobal Cənubla Qlobal Şimal arasında daha möhkəm körpülər qurmaq idi. Çünki COP29-a evsahibliyi edən ölkə kimi biz gördük ki, iqlim məsələlərinə gəldikdə hər iki tərəf müəyyən səviyyədə bir-birinə etibar etmir və söhbət təkə iqlimdən gəlmir".

Müsahibədə bir fikir xüsusi vurğulandı: Bizim mövqeyimiz ondan ibarətdir ki, əgər hər bir ölkə diqqətini, sadəcə, öz gündəməsinə yönəltməyə, başqa ölkənin işlərinə müdaxilə etməyə çalışmasa, münaqişələr, narazılıqlar, müharibələr olmaz. Bütün dünyada hələ də qeyri-sabit vəziyyətin olmasının və qan tökülməsinin yeganə səbəbi ondan ibarətdir ki, imperialist çəkmiş olan ölkələr, sadəcə olaraq, müdaxilə etməyə, dominantlıq və dikta etməyə israrlıdırlar və bu, təbii olaraq müqavimətə gətirib çıxarır.

Dünyanın global problemləri və Azərbaycan

Çin telekanalı əməkdaşının müsahibə zamanı Azərbaycan liderinə verdiyi suallarda toxunduğu mövzular Prezident İlham Əliyevin fikir və qənaətlərinin hansı səviyyədə dəyərləndirilməsi ilə bağlı idi. Sualların mövzularına diqqət yetirik: Çoxqütblü dünya, Çinin dünyadakı yeri və rolu, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı, Çinin

iqtisadiyyatı, global iqlim dəyişikliyi və yaxınlaşan ekoloji fəlakətin önənməsi, "yaşıl gündəm", Vaşinqtonda administrasiya dəyişikliyi və Donald Trampın hakimiyyətə gəlməsi, Çin-ABŞ münasibətləri, global ticarət yolları və s. Bu mövzulara nömkü münasibət bildirdən, eyni zamanda fikirlərinə Çin kimi ölkədə diqqətlə önəm verilən siyasi liderin təmsil etdiyi Azərbaycan dünyaya birliliyinin sadə üzvlərindən ola bilməz. Əgər Çinin ictimai rəyi üçün Azərbaycanın liderinin Pekinin iqtisadi vəziyyəti barədə fikirləri bu qədər önəmlidirsə, bu həm də dövlətimizin və xalqımızın beynəlxalq aləmdəki yeri və nüfuzunun göstəricisidir.

Hələ erməniperəstliyi ilə seçilən və Azərbaycanı qarşı qərəzli mövqeyi ilə hətta sırası azərbaycanlının hiddətinə səbəb olan Bayden administrasiyasının hakimiyyəti dövründə, bir çox dövlət başçısının Donald Trampın qələbə ehtimalına dair fikir bildirməyə risk etməməsi reallığında Prezident İlham Əliyevin qəti mövqə sərğilməsi uzaq Çin auditoriyasının diqqətindən yayınmayıb.

Çinin aparıcı telekanallarından birinin Azərbaycanın xarici siyasətini "proaktiv" kimi qiymətləndirməsi rəsmi Bakının beynəlxalq aləmdəki rolunun regiondan uzaq Çində də marağa səbəb olduğunu göstərir. Bakının bir tərəfdən Çinlə dorinləşən iqtisadi əməkdaşlığı, digər tərəfdən Cənubi Qafqaz vasitəsilə türk dünyasının iqtisadi və siyasi birliliyinə nail olma yolundakı təşəbbüsləri, eyni zamanda müsəlman dünyası ilə önənmə münasibətləri fonunda Avropa Birliliyinin 10 dövlətə iqtisadi iqtisadi birliliyi səviyyəyə qaldırması mövzuları sözügedən müsahibədə toxunulan məsələlərin bir qismini təşkil edir.

Haqiqətən də, Azərbaycanın bu yaxınlarda də dünyasının nüfuzlu və elitar birliyi - D-8-ə üzv qəbul edilməsi, eyni zamanda qarşılıqlı bağlarına əsaslanan türk birliliyindəki əlahiddə rolu, iqtisadi sahədə sormayə colb edən dövlətdən sormayə yatan statusuna keçid etməsi, Avropanın enerji təhlükəsizliyi arxitekturasında artan rolu, dənizəşəri ərazilərin neokolonializmdən azad olmasına mübarizəsinə verdiyi mənəvi dəstək, xalqımıza qarşı qərəz və düşmən mövqeyində durmuş Ermənistan və onun havadarları ilə uğurlu mübarizəsi, dünyanın ikinci ən böyük beynəlxalq təşkilatı olan Qoşulmama Hərəkatı kimi iri platformada söz sahibi olması Azərbaycan barədə dünya ictimaiyyətinə formalaşan rəyin əsasını təşkil edən mühüm faktorlardır.

Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin məharətlə həyata keçirdiyi diplomatiyanın nəticələridir və bu baxımdan Azərbaycan liderinə olan beynəlxalq maraqların təsadüfi sayılmamalıdır.

Müsahibənin son sualı

Çin telekanalı aparıcısının Azərbaycan Prezidentinə son sualı liderliklə bağlı oldu. Xüsusi vurğulandı ki, ölkəmiz çox güclü təməl üzərində dayanıb. Bu, təkə özünü təmələdə yox, bu gün olan liderlik haqqında nöyi bildirir? Xüsusilə bütün bu dəyişikliklərin baş verdiyi vaxtda Prezident İlham Əliyev dedi: "Liderlik, əlbəttə ki, böyük bir məsuliyyətdir və ən önəmli ondan ibarətdir ki, lider həmişə öz xalqına, öz əhalisinə münasibətdə ədalətli olmalıdır... Lakin bizə gəldikdə, iyirmi ildən artıq müddət ərzində mən həmişə Azərbaycan xalqına haqiqəti söyləmişəm. Bu haqiqətin müsbət və ya mənfi olmasından asılı olmayaraq. Həmişə xalqımıza "biz ədalətli bərpa edəcəyik" söyləmişəm və xalqım da mənə inanıb. 17 il hakimiyyətdə olandan sonra biz, nəhayət, və eddiklərimizi yerinə yetirdik və suverenliyimizi, ərazi bütövlüyünü və ləyaqətimizi bərpa etdik".

Güclü liderlər tarixboyu həmişə diqqət mərkəzində olublar. Bu isə həm də güclü dövlət deməkdir.

İradə ƏLİYEV,
"Azərbaycan"

Azərbaycan-Çin münasibətləri möhkəm siyasi təmələ əsaslanır

Azərbaycan və Çin arasında iki və çoxtərəfli münasibətlərin müsbət dinamika inkişafına təsir edən amillər çoxdur. Bu sırada 4 amili fərqləndirərək bəzi məqamları qeyd etməliyik.

Birincisi, Azərbaycan və Çin arasında münasibətlər möhkəm siyasi fundament və beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş prinsiplərinə hörmətə əsaslanır. Rəsmi Bakı və Pekin qlobal arenada separatizmin dəstəklənməsi və ikili standartlara əsaslanan siyasətin aparılması tendensiyalarına qarşı çıxırlar və bu məsələdə vahid mövqə nümayiş etdirirlər. Azərbaycan Respublikası "Vahid Çin" siyasətini dəstəkləyir və ölkəmiz Tayvanın müstəqilliyini tanıyır. Bu o deməkdir ki, Çin Xalq Respublikası hökuməti bütün Çini təmsil edən yeganə qanuni hökumətdir, Tayvan isə Çin ərazisinin ayrılmaz hissəsidir. Çin Xalq Respublikası da Azərbaycan Respublikasının suverenliyi və ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir. Bu dəstəyin ifadəsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1994-cü ildə Pekinə etdiyi ilk rəsmi səfərdə təsdiqləndi və sonrakı illərdə də qorunub saxlandı.

2024-cü ildə Azərbaycan və Çin münasibətlərini keyfiyyətcə yeni mərhələyə, rəsmi olaraq strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə qaldırdılar. Prezident İlham Əliyevin sözləri ilə ifadə etsək, "Strateji tərəfdaşlıq çox yüksək səviyyəli qarşılıqlı etimad, əməkdaşlıq deməkdir və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarla qoşulma məsələsi daxil olmaqla Çin ilə tərəfdaşlığımızın genişləndirilməsini arzulayım".

Xarici siyasətdə şəxsləndirməyə üstünlük verən Azərbaycan ümumilikdə 22 dövlətlə, o cümlədən Avropa İttifaqının 10 üzvü ilə strateji tərəfdaşlıq münasibətləri var. Türkiyə, Özbəkistan və Rusiya ilə münasibətlərimiz müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldilmişdir.

İkincisi, beynəlxalq siyasətdə multilateralizmi dəstəkləyən Azərbaycan Çinlə xarici siyasət sahəsində əməkdaşlığın çoxtərəfli formatda da inkişafı üçün imkanlar mövcuddur. Beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıq çoxtərəfli müstəqil münasibətlərin müsbət dinamikasından xəbər verir. Belə ki, Çinin aparıcı qüvvələrdən olduğu Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının və BRICS-in bütün üzv dövlətlərinin Azərbaycanla dost münasibətləri var. Azərbaycan Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında dialoq üzrə tərəfdaşdır. Şaxələnməmiş xarici siyasət istiqaməti həyata keçirən Azərbaycanın COP29 çərçivəsində Qlobal Cənubla Qlobal Şimal arasında daha möhkəm körpülər qurmaq təcrübəsi də beynəlxalq birlik tərəfindən dəyərləndirilir. Prezident İlham Əliyevin sözləri ilə desək, "Azərbaycanın təkə Mərkəzi Asiya, Xəzər və Cənubi Qafqazda deyil, daha geniş coğrafiyada regional sabitliyi, regional sülhə verdiyi töhfə artıq global, beynəlxalq aktorlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilir".

Üçüncüsü, Şimal ilə Cənubun, Şərq ilə Qərbin kəsişməsində qərarlaşan Azərbaycanın malik olduğu coğrafi mövqeyin üstünlükləri Çin tərəfindən təqdir edilir. Qafqaz-Xəzər regionunda önəmli ölkə olan Azərbaycan geosiyasi mövqeyə və bundan qaynaqlanan nəqliyyat və logistika üstünlüyünə malikdir. Azərbaycan qədim "İpək yolu" layihəsinin tərkib hissəsi olmaqla, Çinin 2013-cü ildə elan etdiyi müasir "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsünün reallaşmasına öz resursları hesabına töhfə verir. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı və Bakı-Tbilisi-Qars demir yolu bu istiqamətdə vacib seqmentlərdir. Çindən başlayan və Avropaya qədər uzanan layihənin maliyyəyi ondan ibarətdir ki, Çindən ixrac edilən mallar zamanla qənaət və əlverişli tranzit rüsumları ilə Avropa bazarına çatdır. Əlbəttə ki, bu faktor Azərbaycanın həm Çin-Avropa ticarət əlaqələrində sabit tranzit ölkə kimi rolunun artmasına xidmət edir, həm də həyata keçirilən bu cür perspektivli layihələr beynəlxalq əməkdaşlıq yolunda geniş imkanlar açır.

Təbii ki, bütün bu məsələləri düşünülənmiş strategiya çərçivəsində əlaqələndirən iki ölkənin siyasi liderləri arasında qarşılıqlı anlaşma və hörmətə əsaslanan dialoqun olmalıdır. Prezident İlham Əliyev və Çin Dövlət Şurasının Sədri Si Cinpin arasında uzun zamandan bəri səmimi dialoq var. Prezident İlham Əliyevin Çin televiziyasına müsahibəsində dediyi "Liderlik, əlbəttə ki, böyük bir məsuliyyətdir və ən önəmli ondan ibarətdir ki, lider həmişə öz xalqına, öz əhalisinə münasibətdə ədalətli olmalıdır" fikri Azərbaycan Prezidentinə beynəlxalq arenada da böyük rəğbət qazandırmışdır. Çünki Prezidentimizin sözü imzası qənaətli və bu amil etibarlı və qarşılıqlı hörmətə əsaslanan münasibətlər üçün mühüm baza rolunu oynayır.

Rizvan NƏBİYEV,
Milli Məclis deputatı,
siyasi elmlər doktoru

Azərbaycan dünyada etibarlı tərəfdaş kimi tanınır

Afrika ölkələri ilə də əməkdaşlığımız genişlənir

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən xarici və daxili siyasət nəticəsində ölkəmizin dünyada dostları getdikcə çoxalır. Bu gün islam coğrafiyasında, türk dünyasında və bir çox Avropa ölkələrində Azərbaycanın dərin hörmət bəslənir, diqqət göstərilir.

Zaman keçdikcə Azərbaycanın Afrika ölkələri ilə də dostluq və əməkdaşlığı inkişaf edir, sürətli yaxınlaşma müşahidə olunur. Coğrafi məkan baxımından Şərqi və Qərbi regionunda yerləşdikdə də rəsmi Bakı Afrika qitəsindəki ölkələrlə əlaqələrinin qurulmasına və inkişaf etdirilməsinə diqqət və maraq göstərir. Bu isə qarşılıqlı illərdə əməkdaşlıq üçün böyük uğurlar vəd edir. Başqa sahələrlə yanaşı dəniz ticarəti baxımından Afrika çox cəlbədar bir regiondur. Yer üzünün ən uzun çayı, Şərqi yarımkürəsinin ən bol sulu çayı, quruda yer qabığının ən uzun çayı, dünyanın ən isti nöqtəsi, dünyanın ən quraq nöqtələrindən biri, ən geniş savannası bu materikdədir. Onu Avropadan Cəbəllütiyə boğazı və Aralıq dənizi, Asiyadan Aralıq dənizi, Süveyş kanalı, Qırmızı dəniz, Babülməndəb boğazı, Ədən körfəzi ayırır.

Uzun illər Afrika ölkələri müstəmləkəçilik siyasəti yürüdən böyük dövlətlər tərəfindən istismar edilirdi. XX əsrin əvvəlindən isə Afrikada milli-azadlıq hərəkatı alovlanmağa başladı. Getdikcə artan soyqırıcılıqdan və amansız istismardan tənqidi gəlib son dərəcə ümidsiz vəziyyətə düşən Afrika xalqları müstəmləkəçilik siyasətindən qurtulub azadlığa qovuşmaq üçün dövlətlə silahlı mübarizəyə qalxmışlar. Afrikada müstəmləkəçilikə qarşı mübarizənin yeni dalğası başlayıb. Bu mübarizə dalğası əvvəlcədən də güclüdür. Artıq Fransa uzun illər istismar etdiyi Afrika ölkələrindən qovulur. Azərbaycan qitənin ayrı-ayrı ölkələrində Fransanın qatı müstəmləkəçilik siyasətini ifşa olumasında mühüm rol oynayır və xalqların azadlıq mübarizəsinə güclü dəstək verir. Azərbaycanın müstəmləkəçilik

liyə qarşı mübarizəyə ardıcıl siyasi dəstək verməsini Afrika xalqları böyük minnətdarlıqla qəbul edir, ölkəmizlə əməkdaşlıq etməyə yüksək maraq göstərirlər.

Bənzərsizliyi ilə dünyanın diqqətini özünə cəlb edən Afrika ölkələrinin son illərdə Azərbaycana marağı artıb. Təbii ki, ölkələr həmişə özəlliklə etibarlı tərəfdaş axtarırlar, dostluq və əməkdaşlıq etməyə can atırlar. Afrika ölkələrinin də respublikamızla əməkdaşlığa çalışması Azərbaycanın qısa müddət ərzində keçdiyi heyranamiz inkişaf yolu ilə bağlıdır. Bu gün respublikamız dünyada sabitlik və inkişaf ölkəsi kimi tanınır. Azərbaycan iqtisadiyyatı durmadan inkişaf edir, siyasi nüfuzu və gücü artır. Təbii ki, bütün bunlar müstəqillik yolunda ilk addımları atan Afrika dövlətlərinin də diqqətini özünə cəlb edir. Buna görə də onlar ölkəmizlə qarşılıqlı əməkdaşlığa üstünlük verirlər.

Azərbaycan Afrika ölkələrinin təhsil sahəsindəki inkişafını dəstəkləmək üçün tələblərə təqəddülər ayırır və akademik mübadilə proqramlarını təşviq edir. Həmçinin ölkəmiz Afrika dövlətləri ilə iqtisadi əməkdaşlığı dərinləşdirmək üçün biznes-forumlar və sərgilər təşkil edərək, onların global bazarlara inteqrasiyasını dəstəkləyir. Bu strateji yanaşma Azərbaycanın Afrikada etibarlı və səmimi tərəfdaş kimi qəbul olunmasına əlverişli zəmin yaradır. Bütün bunlar nəzərə alıb demək olar ki, Azərbaycan və Afrika ölkələri arasında münasibətlər artan tempdə inkişaf edir.

Afrika ölkələrindən biri olan Konqo Respublikası ilə də Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələr xeyli inkişaf edib. Bu Afrika ölkəsi ilə əlaqələr 23 sentyabr 2011-ci ildə Nyu Yorkda imzalanmış Birgö Kommünikə əsasında qurulub. İndiyədək Azərbaycanla Konqo Respublikası arasında ikitərəfli əlaqələr beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində həyata keçirilir. Həmçinin Qoşulmama Hərəkatı (QH) Azərbaycanla bir sıra Afrika ölkələrini, o cümlədən də Konqo Respublikasını bir araya gətirən mühüm platformadır. Ölkə-

mizin təşəbbüsləri Konqo Respublikası tərəfindən həmişə dəstəklənib.

Azərbaycan ilə Afrika ölkəsi olan Somali arasında diplomatik əlaqələr 2004-cü il martın 22-də təsis edilib. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasından sonra, xüsusilə son illərdə Azərbaycan-Somali əlaqələri yüksələn xətlə inkişaf edib. Kond təsərrüfatı, baltıçılıq, neft və qaz sənayesi, "yaşıl enerji", humanitar və təhsil sahələri üzrə əməkdaşlığın inkişafı üçün əhəmiyyətli potensialı olan iki ölkəni bir-birinə daha da yaxınlaşdırır. Bu sahələrdə qarşılıqlı əlaqələrin və təcrübə mübadiləsinin təşkilatı xüsusilə əhəmiyyətə malikdir. Qarşılıqlı əməkdaşlığı daha da genişləndirir, dostluq münasibətlərini dərinləşdirir.

Somali Prezidenti Hasan Şeyx Mahmudun bu il fevralın 11-12-də Azərbaycana rəsmi səfəri ölkələr arasında əməkdaşlığın yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu göstərir. Rəsmi Bakı ədalətli və bərabərlik prinsiplərində daim sadiq qalaraq Afrika qitəsi ilə əlaqələrinin daha da genişləndirilməsinə çalışır. Belə xoş münasibətlər həm Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun artmasına, həm də Afrikanın inkişafına yeni tələblər verəcək. Azərbaycanın Afrika ölkələri ilə iqtisadi, siyasi və humanitar sahələrdə əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi qarşılıqlı fayda gətirəcək və uzunmüddətli strateji tərəfdaşlığa zəmin yaradacaq.

Azərbaycanın Afrika ölkələri ilə münasibətlərinin genişləndirilməsi və dərinləşdirilməsi dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin gələcəyə hesablanmış uzaqgörən, müdrik daxili və xarici siyasətinin nəticəsidir. Afrika ölkələri ilə əlaqələrin genişlənməsi həm Azərbaycanı dünyaya etibarlı tərəfdaş kimi tanıdır, həm də dövlətimizin gücünü, qüdrətini və nüfuzunu artırır. Daim artan bu güc, qüdrət və nüfuz Azərbaycanı yeni tərəfdaş ölkələr qazandıracaq, dünya ilə əlaqələrini daha da genişləndirəcək.

Vahid MƏHƏRRƏMOV,
"Azərbaycan"

Demokratiyanın iki üzü - ədalətin ikili standartı

Azərbaycan regionun söz və güc sahibidir

Ermənistanı növbəti revanşa təhrik edənler bunu anlamalıdır

"Artıq uzun müddətdir ki, Ermənistanı havadarlıq edən bir sıra güclər bu ölkəni növbəti dəfə revanşist addımlar atmağa təhrik edirlər. Fransa, Hindistan və digər ölkələrin hərbi sənayesi Ermənistanı silah-sursat göndərməkdə, işğalçı dövləti silahlandırmaqdadır".

Bu sözləri "Azərbaycan" qəzetinə Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin sədr müavini Arzuxan Əliyadə deyib. Deputat bildirib ki, bir çox halda həmin silahların kreditlər hesabına alındığını və sonradan həmin borcların silindiyini, bəzən isə dəyəri ödənilmədən Ermənistanı silahlandırmaqla əlaqəli sərəhdən keçirilən silahların Azərbaycanla müşahidə olunmadığını deyir. Eyni zamanda 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra işğaldan azad olunmuş ərazilərdə sülhməramlı missiya adı altında fəaliyyət göstərən Rusiya hərbi kontingenti müdafiə zonası adı ilə sənədlər qazan ermənilərə sipər rolunu oynayırdı. İndi də analoji funksiyaları "müşahidə" missiyası adlandırılan Avropa İttifaqının, əslində, köşfiyyət və digər məqsədlərə xidmət edən missiyası yerinə yitirməkdədir. "Bu missiya ilə bağlı 2022-ci ilin oktyabrında Azərbaycanla razılaşma əldə olunmuşdu ki, iki ay müddətində Ermənistan tərəfindən şərti sərəhdə müşahidə aparacaq.

Deputat qeyd edib ki, bu cür yalan təbliğat üzərində kampaniya qurulub və orada Avropa İttifaqının dislokasiya olunmuş "müşahidə" missiyasının üzvləri də gəyuz Azərbaycanla razılaşma əldə olunmuşdu ki, iki ay müddətində Ermənistan tərəfindən şərti sərəhdə müşahidə aparacaq.

Deputat qeyd edib ki, bu cür yalan təbliğat üzərində kampaniya qurulub və orada Avropa İttifaqının dislokasiya olunmuş "müşahidə" missiyasının üzvləri də gəyuz Azərbaycanla razılaşma əldə olunmuşdu ki, iki ay müddətində Ermənistan tərəfindən şərti sərəhdə müşahidə aparacaq.

sında yarana biləcək normal münasibətlərə öz fəaliyyəti və mövqəduğu ilə ciddi zərbə vurur. Onların sərəhdə zolağında fəaliyyəti heç halda sülhə və sabitliyə xidmət etmir, əksinə, regionda sülhün dayanıqlı olmasına ciddi təhdiddir. Həmin missiyanın 2027-ci ilin fevral ayına qədər Ermənistan fəaliyyət göstərməsi hədəflənib.

A.Əliyadə bildirib ki, Ermənistanın rəsmi, həm də ictimai-siyasi proseslərdə müəyyən formada aktivliyi olan "siyasətçi"lər tərəfindən revanşist addımların atılması, əvvəlki mövqələrdə qayıdılması, hətta Qarabağın növbəti dəfə Ermənistanın nəzarətinə keçirilməsi ilə bağlı çağırışlar edilir. Bu cür çağırışlar fonunda mövcud missiya, eyni zamanda Aİ-nin bir sıra gücləri Azərbaycana qarşı böhtan və qaraxaxma

kampaniyalarını davam etdirirlər. Onlar Ermənistan üzərində regiona yerləşməklə bəlgədə bu və ya digər formada hərbi, siyasi, iqtisadi maraqlarını təmin etmək üçün Azərbaycanı hədəf götürürlər. Amma fərqi olmalıdır ki, Azərbaycan bu regionun söz və güc sahibidir, xüsusilə sülhün, sabitliyin dayanıqlı olmasının qaranıdır. Kənar qüvvələri regiona gətirməklə nəyəsə nail olmaq mümkün deyil. İlk növbədə Ermənistan tərəfi bunun fərqi olmalıdır. Bölgədə sülh və sabitlik, iqtisadiyyatın dirçəlməsi, kommunikasiyaların qarşılınması, Azərbaycan, eləcə də Türkiyə ilə münasibətlərin normallaşmasını istəyirsə, həmin qüvvələrin xidmətindən imtina etməlidir. Yalnız bunun fonunda kommunikasiya xətləri açılacaq və Ermənistan iqtisadiyyatına ciddi dividendlər gətirə bilər. Əks halda yekunda ən çox zərər görən Ermənistan özü olacaq. Əgər Ermənistan revanşist addımlar atmağa qalxacaqsa, təbii ki, böyük faciələrə qarşılaşacaq. Nəticədə bu qondarma dövlətin, ümumiyyətlə, bu arealda mövcudluğu sual altına düşəcək.

Əsmər QARDAŞXANOVA,
"Azərbaycan"

"Humanitar terrorçu"

USAID-in əsl "fəaliyyət"i dünya ictimaiyyətinə bəlli oldu

Humanitar dəstək adı altında yarıdan ABŞ-nin Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi - USAID-in əsl "fəaliyyət"i dünya ictimaiyyətinə bəlli olduqca, yəni gizli qalan məqamlar ortaya çıxdıca hər kəsdə heyvət doğurur.

Sən demə, bu təşkilat müxtəlif ölkələrdə "humanitar yardım" adı altında qarşılıqların yaradılmasına, dövlət əleyhinə kampaniyaların təşkilinə, müxtəlif lobbicilik fəaliyyətlərinin inkişafına, terror təşkilatlarına külli miqdarda vəsaitlər ayırır. Dünyada təsir imkanları olan media və QHT-lərin qanunsuz maliyyələşdirilməsi də USAID-in başlıca istiqamətlərindən olub. Təşkilat bununla müxtəlif ölkələrin daxili işlərinə qarşaraq öz məqsədinə uyğun ictimai rəy formalaşdırmağa çalışıb.

USAID formal olaraq müstəqil dövlət agentliyi hesab olunsa da, birbaşa ABŞ Prezidenti, Dövlət katibi və Milli Təhlükəsizlik Şurasının tabeliyində idi. Onun rəhbəri və müavini ABŞ Senatının razılığı ilə ABŞ Prezidenti tərəfindən təyin olunurdu. Maliyyə vəsaitinin həcmində görə dünyanın ən öndə gedən təşkilatdır desək, yanlışdır. Rəqəblər diqqət edək: 2024-cü maliyyə ilində USAID layihələri üçün 36 milyard dollar yaxın vəsait ayrılıb. Son 9 ildə isə ümumilikdə USAID xətti ilə 335 milyard dollar xərclənib.

Bu, az qala orta səviyyəli dövlətin illik büdcəsindən 10 dəfə çoxdur. Dünyanın 100-dən artıq ölkəsində nümayəndəliyi və 10 mindən artıq əməkdaş olan USAID gəyuz ictimaiyyətə təhrik edən humanitar yardım, iqtisadiyyat, səhiyyə, təhsil, demokratiya sahələrində dəstəklə məşğul olsa da, əslində, onun fəaliyyəti bütün dünya üzrə QHT-ni və medianı qanunsuz maliyyələşdirməklə ölkələrin daxili işlərinə qarşaraq, ictimai rəy təsir imkanları qazanmağa və bu rıçaqlardan təzyiq və hətta dövlət çevrilişləri üçün istifadə etməyə, müstəqil dövlətlərdə qanuni seçilmiş hakimiyyətləri və konstitusion quruluşu devirməyə yönəlib.

Bu təşkilatın fəaliyyətinin müvəqqəti olaraq dayandırılması, Samanta Pauer kimi fiqurların təşkilatın rəhbərliyindən uzaqlaşdırılması Amerikanın dövlət mo-

nafeyinin çərçivələrində atılmış addım olaraq diqqət cəlb edir. Eyni zamanda Amerikanın müxtəlif ölkələrlə münasibətində bu təşkilatın oynadığı ziyanlı rolunu müəyyən qədər sığortalamaq və dayandırmaq gedişi kimi qəbul oluna bilər. USAID-in fəaliyyəti bərpə olunduqdan sonra onun yeni dövrdə fəaliyyətinin necə olacağı düşündürücüdür. Azərbaycan heç vaxt beynəlxalq və donor təşkilatlarla əməkdaşlıqdan qaçmayıb, amma donor təşkilatları təmsil etdikləri ölkənin mənafeələri ilə bərabər, gədikləri ölkənin milli-mənafeələri də qoruyub, eyni zamanda inkişaf modellərinə hörmətə yanaşmağı öyrənməlidirlər.

USAID-in ötən il müxtəlif ölkələrdə media orqanlarına ayırdığı vəsaitin məbləği də təşkilatın riyakar məqsədini bir daha aydın göstərir. Təsəttür müxtəlif adlarla aydın pul ayırdığı proqramlar arasında nüfuzlu media qurumlarının maliyyələşdirilməsi diqqəti cəlb edir. Belə ki, təşkilatla ayrılan məbləğdən USAID-in "The New York Times"ə 3,1 milyon dollar, "Politico"ya 8 milyon dollar, "Associated Press"ə 19 milyon dollar, BBC-yə 2,6 milyon funt sterlinq, "Reuters"ə 9 milyon dollar, "Frans-Press"ə 447 min dollar ayırdığı məlum olub. Təbii ki, məqsəd müxtəlif ölkələr əleyhinə qaraxaxma kampaniyalarının aparılması, sifarişli yazıların yayılınması, milli hökumətlərə təzyiqləri artırmaq olub. USAID bu yolla dünyanın müxtəlif yerlərində 700-dən artıq media orqanını, 300-ə yaxın media

sahəsində çalışan QHT-ni və 6 mindən çox jurnalisti maliyyələşdirib.

ABŞ-nin sabiq prezidenti Co Baydenin dövründə ermənipərəst Samanta Pauerin rəhbərliyi ilə anti-Azərbaycan yanaşması ilə fəallaşan USAID Ermənistanı bəşillik yardım paketini iki dəfədən çox artırmaq və digər layihələri ilə ölkəmizdəki nüfuzunu ciddi şəkildə zədələmişdi.

2023-cü il antiterror tədbirlərindən sonra əməkdaşlığı daha da artıran tərəflər Samanta Pauerin səfərləri fonunda USAID İrovana ciddi maliyyə və siyasi dəstək verirdi. Bu da təşkilata qarşı ölkəmizdə ictimai qəzəbi artırdı və fəaliyyətinin dayandırılmasına ciddi zərurət yaratdı. Bütün bunlar isə regiondakı siyasi ab-havaya mənfi təsir edib, Azərbaycan-Ermənistan sülh müzakirələrinə zərbə vurub. Həmçinin USAID Rusiyanın böyük təsiri malik olduğu Gürcüstanda və Ermənistan müxalifətyönlü medianı, QHT-ləri maliyyələşdirərək inqilablarla ABŞ-nin maraqlarını təmin etməyə çalışıb.

USAID-in Azərbaycanın legitim maraqlarına uyğun olmayan fəaliyyəti nəzərə alınaraq təşkilatın ölkəmizdəki fəaliyyəti ötən ilin iyul ayında dayandırılıb. Fəaliyyətinin dayandırılmaması üçün USAID çox çalışsa da, bu, mümkün olmayıb. Görünür ki, Azərbaycan yenə zamanında və doğru qərar verib.

R.BAXŞƏLİYEV,
"Azərbaycan"

MSK bələdiyyə seçkilərinə yekun vurdu

Yanvarın 29-da yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçkilər keçirildi. Səsvərmənin şəffaflığını təmin etmək üçün öncədən geniş hazırlıq işləri aparıldı. Seçki gününədək montəqələrə 6 milyon 52 min 721 seçki bülleteni paylandı. Montəqələr zəruri avadanlıqlarla təmin edildi. Bələdiyyə bələdiyyə seçkilərinə səsvərmə hüququ olan hər bir seçicinin rahat şəkildə azad və sərbəst səs vermələri üçün lazımi şərait yaradıldı.

Məzahir Pənahovun sədrliyi ilə fevralın 14-də keçirilən Mərkəzi Seçki Komissiyasının (MSK) iclasında bələdiyyə seçkilərinin ümumi yekunlarına dair məsələlərə baxıldı. Media nümayəndələrinin və digər maraqlı subyektlərin iştirak etdikləri iclasda seçkilərin yüksək səviyyədə keçdiyi qeyd olundu. Bütün seçki kampaniyası ərzində proseslərin başlıca mərhələlərinin və digər zəruri tədbirlərin qanunvericiliyin tələblərinə uyğun, vaxtında və keyfiyyətlə reallaşdırıldığını bildirdi.

Qeyd olundu ki, ötən il ölkədə keçirilən iki mühüm seçki zamanı ard-arda silsilə maarifləndirmə layihələri olsa da, spesifik xarakteristikasından irəli gələrək bələdiyyə seçkilərində də MSK-nın proqramına

uyğun olaraq, əlaqədar qurumlarla sıx əməkdaşlıq şəraitində müxtəlif statuslu seçki subyektləri üçün fərqli istiqamətlər üzrə çoxsaylı maarifləndirmə layihələri reallaşdırılmışdır.

Bələdiyyə seçkilərində 125 seçki dairəsinin 118-də 5846 seçki montəqəsi üzrə keçirildi, ölkədəki 685 bələdiyyəni əhatə edən seçkilərdə 8071 bələdiyyə üzvlüyü üzrə 16092 namizədin mübarizə apardığı diqqətə çatdırıldı. MSK siyasi partiyaların budofəki bələdiyyə seçkilərində xüsusi fəallıq nümayiş etdirməsini və 23 siyasi partiyanın öz namizədləri ilə seçkilərdə iştirakını bələdiyyə seçkilərinə geniş ictimai-siyasi marağın göstəricisi kimi qeyd etdi.

MSK-nın iclasında həmçinin seçkiqabağı təşviqat kam-

paniyası dövründə bütün namizədlərə bərabər şərait və eyni imkanlar yaradıldığı vurğulandı. Diqqətə çatdırıldı ki, Seçki Məcəlləsinin tələbləri əsas götürülməklə bütün ölkə ərazisində 3730-u açıq və 2182-si qapalı olmaqla ümumilikdə 5912 yer ayrılaraq namizədlərin ixtiyarına verilmiş və onlar sadəcə dairə seçki komissiyalarını məlumatlandırmaqla həmin yerlərdən də ödənişsiz istifadə edərək öz seçkiləri ilə sərbəst şəkildə görüşlərini keçirmişlər.

Bələdiyyə seçkilərində akkreditasiyadan keçən 70625 müşahidəçinin 26260-ı 24 siyasi partiyayı təmsil etmişdir. Bu da siyasi partiyaların seçkilərə olan yüksək marağının daha bir göstəricisi idi.

İclasda seçki günü ölkə üzrə seçicilərin 31,42 faizinin səsvərmədə iştirak etdiyi qeyd olundu. Bildirildi ki, səsvərmə başa çatdıqdan bir neçə saat sonra, elə həmin gün seçki keçirilən bələdiyyələrin 96,35 faizini əhatə edən məlumatlar əsasında ilkin noticələr ictimaiyyətin diqqətinə çatdırıl-

mışdır. İclasda həmçinin səsvərmə günü MSK və ya aşağı seçki komissiyalarına hər hansı qanun pozuntusu barədə heç bir şikayət və ya müraciət daxil olmadığı açıqlandı. O da qeyd olundu ki, MSK-nın müvafiq qərarları ilə ümumilikdə 6 seçki montəqəsi üzrə səsvərmənin noticələri və 1 bələdiyyə seçkilərini etibarsız hesab edilmişdir. Bələdiyyə üzvü seçkilərdən biri sonradan vəfat etdiyi üçün isə 1 bələdiyyə tam tərkibdə formalaşmışdır.

MSK-nın yekunlaşdırılaraq qəbul etdiyi qərar əsasında, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına, Seçki Məcəlləsinə və digər qanunvericilik aktlarına uyğun keçiriləcək baş tutan bələdiyyə seçkilərində ümumilikdə 27 seçki montəqəsi üzrə səsvərmənin noticələrinin və 3 bələdiyyə üzrə seçkilərin etibarsız sayılması nəzərə alınmaqla 8039 nəfər bələdiyyə üzvü seçilmiş, 1 bələdiyyə tam olmayan və 681 bələdiyyə isə tam tərkibdə formalaşmışdır.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

İQTİSADİYYAT

Yanvar ayında 9,4 milyard manatlıqdan çox ÜDM istehsal olunub

Cari ilin yanvar ayında ölkədə 9 milyard 430,2 milyon manatlıq və ya əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 0,9 faiz az ümumi daxili məhsul istehsal olunmuşdur.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, iqtisadiyyatın neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 4,0 faiz azalmış, qeyri-neft-qaz sektorunda isə 1,0 faiz artmışdır.

ÜDM istehsalının 39,9 faizi sənayə, 10,3 faizi ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri, 7,1 faizi nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, 4,2 faizi tikinti, 3,1 faizi kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, 2,0 faizi turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə, 1,9 faizi informasiya və rabitə sahələrinin, 20,7 faizi

digər sahələrin payına düşmüş, məhsula və idxala xalis vergilər ÜDM-in 10,8 faizini təşkil etmişdir.

Əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM 922,1 manata bərabər olmuşdur.

BP keçən ilin nəticələrini açıqlayıb

AÇG 125 milyon barel neft, "Şahdəniz" 28 milyard standart kubmetr qaz verib, ixrac və geoloji kəşfiyyat işləri ahəngdar davam edib

Ölkəmizdə ən iri neft, qaz və ixrac layihələrinə əməliyyatçılıq edən BP şirkəti 2024-cü ilin göstəricilərini açıqlayıb. Şirkət bütün layihələr üzrə işlərin ahəngdar gedişini, əməliyyatlarını və ixracını təhlükəsiz davam etdiyini bildirdi.

Keçən il "Azəri-Çıraq-Günəşli" (AÇG) yataqlarından ümumilikdə təxminən 125 milyon barel, yəni 16 milyon ton neft hasil olunub. AÇG-nin orta hesabla bir gün ərzində verdiyi 342 min barel neftin 23 min baredi "Çıraq"dan, 97 min baredi "Mərkəzi Azəri"dən, 75 min baredi "Qərbi Azəri"dən, 51 min baredi "Şərqi Azəri"dən, 57 min baredi "Dərinsulu Günəşli"dən, 29 min baredi "Qərbi Çıraq"dan və 10 min baredi ACE-dən alınıb. İlin dördüncü rübündə AÇG-dən indiyədək əldə edilmiş ümumi hasilat 600 milyon tona çatıb. İlin sonunda AÇG-də ümumilikdə 148 neft hasilatı, 46 su injektoru və 7 qaz injektoru quyusu istismarda olub.

2024-cü ildə AÇG-dən Azərbaycan dövlətinə əsasən Səngəçal terminalı, həmçinin "Neft Daşları"ndakı qurğu vasitəsilə gündə orta hesabla 7 milyon kubmetr, ümumilikdə isə 2,5 milyard kubmetr səmt qazı təhvil verilib. Hasil edilən səmt qazının qalan hissəsi təzyiqli saxlamaq məqsədilə yenidən kollektora vurulub.

Səngəçal terminalından ixrac da sabit şəkildə davam edib. Qeyd edək ki, terminalın texniki emal sistemlərinin gündəlik gücü hazırda 1,2 milyon barel neft və kondensat, "Şahdəniz" qazı üçün təqribən 81 milyon standart kubmetrdir. Ümumi qaz emalı və ixracı gücü isə (AÇG səmt qazı da daxil olmaqla) gündəlik təqribən 100 milyon standart kubmetr təşkil edir.

Terminaldan ötən il təxminən 225 milyon barel neft və kondensat ixrac olunub. Bunun 224 milyon baredi Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) əsas ixrac neft kəməri, təxminən 1 milyon baredi Qərb İxrac Boru Kəməri vasitəsilə nəql edilmişdir.

Qaz terminaldan genişləndirilmiş Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin (CQBKG) sistemi də daxil olmaqla əsasən Cənubi Qafqaz Boru Kəməri (CQBK) və terminalın qaz emalı obyektlərini "Azəriqaz"la birləşdirən Azərbaycana məxsus kəmərlə ixrac olunur. İl ərzində terminaldan həmçinin gündəlik orta hesabla təxminən 76 milyon standart kubmetr (təxminən 2 milyard 654 milyon standart kubfut) "Şahdəniz" qazı göndərilir.

2006-cı ilin ortalarında istismara verildikdən 2024-cü ilin sonunadək BTC kəməri ilə ümumilikdə təqribən 591 milyon ton (4,4 milyard baredən çox) xam neft ötürülmüş və bu həcm Ceyhanda 5862 tankerə yüklənərək dünya bazarlarına yola salınıb.

Hazırda BTC əsasən Azərbaycandan AÇG nefti və "Şahdəniz" kondensatı daşıyır. Bundan əlavə, kəmərlə Xəzərin digər regional xam neft və kondensat həcmələri (Qazaxıstan, Türkmənistan, SOCAR-in Azərbaycanla hasil edilmiş digər həcmələri) də nəql olunur.

İl ərzində "Şahdəniz" yatağından Azərbaycan (SOCAR-a), Gürcüstan (GOCG şirkətinə), Türkiyə (BOTAŞ şirkətinə) bazarlarına, çoxsaylı obyektlər üçün BTC-yə və Avropadakı alıcılara qaz çatdırılması davam edib. Yataqda ki "Şahdəniz Alfa" və "Şahdəniz Bravo" platformalarından birlikdə təqribən 28 milyard standart kubmetr qaz və 4 milyon tondan çox (təqribən 35 milyon barel) kondensat alınıb. Mövcud "Şahdəniz" qurğularının hasilat gücü hazırda gündə təxminən 79 milyon (gündə təqribən 29 milyard) standart kubmetrdir.

Geoloji kəşfiyyat işlərinə gəldikdə isə BP bildirir ki, "Şahdəniz" müqavilə sahəsində qazılmış kəşfiyyat quyusunun (SDX-8) hədəfləndiyi laylardan 2023-cü ildə əldə olunmuş məlumatların təhlili 2024-cü ildə də davam edib. Məqsəd hazırda istismarda olan məhsuldar layların altındakı daha dərin horizontları qiymətləndirməkdir.

"Səfəq-Asiman" dəniz blokunda qazılmış ilk kəşfiyyat quyusunun (SAX01) aşkar edilmiş karbohidrogen ehtiyatlarının dəyərlandırılması və növbəti fəaliyyətlərin planlaşdırılması işləri də davam edib.

İllik hesabatda o da xatırladılır ki, ötən il sentyabrın 20-də BP ilə SOCAR arasında BP-nin Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda iki hasilat və kəşfiyyat bloku üzrə sazişlərə qoşulmaq niyyətini açıqlayan bir anlaşma memorandumu imzalanıb. Bunlar "Qarabağ" neft yatağı və "Əşrəfi-Dan Ulduzu-Aypara" (ADUA) kəşfiyyat sahəsidir.

Əməliyyatçı şirkət işçi heyəti haqqında da məlumat verib. Belə ki, 2024-cü ilin sonunda BP-də çalışan Azərbaycan vətəndaşlarının sayı 2413 nəfər olub və bura müddətli müqavilə əsasında işləyənlər də daxildir. 2018-ci ilin ortalarından ixtisaslı işçilərin 90 faizini milli kadrlar təşkil edir. İxtisası olmayan işçilərin isə hamısı yerli vətəndaşlardır.

BP və tərəfdaşları mühüm sosial investisiya layihələrini də davam etdirirlər. Bu layihələrə təhsil proqramları, yerli icmalarda bazarıq və qabiliyyətlərin yaradılması vasitəsilə yeni imkanların açılması, icmalarda sosial infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, maliyyə vasitələrinə çıxışın təmin edilməsi və təlim vasitəsilə yerli mütəxissislərə dəstək, mədəni irs və idmanın inkişafına dəstək, eləcə də hökumət qurumlarına texniki yardım daxildir.

Keçən il şirkət əməliyyatçı olduğu birgə layihələrdəki tərəfdaşları belə sosial investisiya layihələrinə Azərbaycanda 1,5 milyon dollardan çox vəsait xərcləyiblər.

Bundan əlavə, BP ayrıca bir şirkət kimi öz adından ölkəmizdə sponsorluq etdiyi layihələrə il ərzində təqribən 1,7 milyon dollar vəsait xərcləyib.

Flora SADIQLI,
"Azərbaycan"

"Şimal-Cənub" dəhlizi ilə tranzit yüklərin daşınması ölkəmizə əlavə gəlir əldə etməyə imkan verəcək

İlkin hesablamalara görə, bu gəlirin ildə 2,5-3 milyard dollar olacağı gözlənilir

Müasir dünyada baş verən siyasi və hərbi münaqişələr həm də iqtisadi və ticarət marşrutlarında dominantlıq uğrunda gedir. Çox sadə bir səbəbdən - iqtisadiyyatın inkişafı xarici ticarətin həcmindən və sürətindən də aslıdır.

O üzündən Qərbi və Şərqi blokları dünya ticarət marşrutlarına nəzarəti ələ almaq üstündə qarşıdurmanın bütün forması və məzmunlarından istifadə edirlər.

Bu gün dünya ticarətində

önəmli rol oynayan Süveyş

kanalında ticarət məhdud

seviyyədə aparılır. İkinci ən

böyük ticarət keçidi olan Fars

körfezi isə İranla bağlı mövcud

gərginliklər üzündən hər an

bağlanma bilər. Digər tərəfdən,

Rusiya-Ukrayna müharibəsi şimal

qonşumuzun Avropaya gedən

yalaylıq və bu səbəbdən RF

Azov və Qara dəniz üzündən

ticarətin təhlükəli olduğu üçün

məhdudlaşdırmaq məcburiyyətində

qalıb. Ona görə də Rusiya dünya

bazarlarına çıxmaq üçün "Şimal-Cənub"

nəqliyyat marşrutunun fəaliyyətini

canlandırmaq istəyir. Qeyd edək ki,

bu marşrutun üç əsas qolu var. Bir qolu

Xəzər dənizindən yükləri gəmi

vasitəsilə İrana daşımaqdadır.

Digər qolu Xəzər dənizinin

Orta Asiya sahilı boyu cənub

istiqamətə gedən yoldur. Üçüncüsü,

əsas marşrut isə Azərbaycan

keçən qoldur. Rusiya bu marşrutla

yüklərini cənub, şərq və qərb

istiqamətlərinə göndərmək

imkanı da qazana bilər.

Azərbaycan üzərindən

keçən bu marşrutun fəaliyyətini

artırmaq üçün Rusiya İranla

Rəst-Astara demir yolunun

tikintisi barədə gələcək ay

müqavilə bağlamaq niyyətindədir.

Hazırda Azərbaycan ərazisində

deki demir yolunda sözügedən

marşrutla bağlı yenidən

qurma işləri həyata keçirilir.

Astara yük terminalı da tezliklə

hazır olacaq. Onu da vurğulayaq ki,

Rusiya, Hindistan və İran

arasındakı razılaşma bu marşrutun

gələcəkdə dünya üçün

böyük əhəmiyyətinin artmasına

səbəb olacaq. Hindistan

dünya iqtisadiyyatında

həcminə görə beşinci

bu, böyük bazar və ciddi ixrac-idxal

deməkdir. Belə bir mü-

hüm marşrutda açar ölkə olmaq

ölkəmizə də böyük fayda

götürəcək.

İqtisadi İslahatların Təhlili

və Kommunikasiya Mərkəzinin

şöbə müdiri, iqtisad elmləri

doktoru Aqil Əsədov deyir ki,

Prezident İlham Əliyevin 11

fevral 2025-ci il tarixli fərmanı

ilə "Azərbaycan Respublikası

Hökuməti ilə Rusiya Federasiyası

Hökuməti arasında "Şimal-Cənub"

beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi ilə

beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi

haqqında Saziş" təsdiq edilmiş

"Prezident tərəfindən "Azərbaycan

Respublikasının ərazisindən

keçən beynəlxalq nəqliyyat

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

dəhlizlərinin tranzit potensialının

artırılmasına və tranzit yük

daşımalarının təşviqinə dair

2024-2026-cı illər üçün Fəaliyyət

Planı"nın imzalanması

olduğunu göstərir. Layihənin

uğurla reallaşması sayəsində

2022-ci ildəki yükdaşımaların

həcmi 8 dəfə artıb. 2023-cü

ildə dəhliz üzrə 9,3 milyon

ton yük daşınıb və yük dövriyyəsi

2500 milyon ton/km təşkil

edib.

Aqil Əsədovun sözlərinə

görsə, ölkəmizin qoşulduğu

beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri

üzrə ümumilikdə 2023-cü ildə

32,8 milyon ton yük daşınıb

ki, onun da 28,3 faizi "Şimal-Cənub"

nəqliyyat dəhlizinin payına

düşüb. O cümlədən beynəlxalq

nəqliyyat dəhlizləri üzrə yük

dövriyyəsi 12873,6 milyon

ton/km təşkil edib və bunun

19,4 faizi "Şimal-Cənub" layihəsinə

aiddir. 2024-cü ildə isə "Şimal-Cənub"

dəhlizi ilə Azərbaycan ərazisindən

814 min ton tranzit yük daşınıb.

Bu isə əvvəlki illə müqayisədə

28 faiz çoxdur.

Layihə çərçivəsində Bakıdan

Rusiya Federasiyası ilə sərhədə

qədər yeni döndürülməli

magistral avtomobil yollarının

uzunluğu artırılacaq. Sərhəd-keçid

üzərində birgə körpünün

istifadəyə verilməsi məhləlin

imkanlarını daha da genişləndirəcək.

Azərbaycan ərazisində

"Şimal-Cənub" nəqliyyat

dəhlizinin həm demir yolu, həm

de də demir yolu, həm də

avtomobil magistralı üzərində

işlər tam yekunlaşıb.

Gələcəkdə dəhlizin

ötürüclük qabiliyyətinin 15

Mədəniyyət

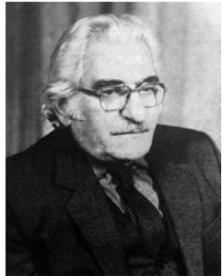

• İncəsənət xadimləri

Onun yaradıcılığı mübaligəli, dəbdəbəli, bəzədilmiş, süni görünümlü mövzulardan çox uzaqdır. Bu sənətkarın əsərlərində daha çox sadə məişət mövzuları, gündəlik həyatdan götürülmüş adi səhnələr, xalq məişəti, milli adət-ənənələr əsas yer tutur. Onlarda rəssamın özünəməxsus yaradıcılıq təxəyyülü və dəst-xəti əks olunub. Bu il Xalq rəssamı Ağa Cəfər oğlu Mehdiyevin 105 yaşını tamam olub.

Ağa Mehdiyev ölkəmizin ən gözəl güşələrindən biri olan İsmayılı rayonunun Lahuc qəsəbəsində anadan olub. Lahuc özünün təbii gözəllikləri, gözoxşayan mənzərəsi, insanların zəhmətsevərliyi və adət-ənənələrimizin xüsusi şövlə yaşadığı bölgələrindən biridir. Lahucda məxsusi ustahlıq hazırlanmış sənətkarlıq nümunələri ölkə-

A.Mehdiyev Azərbaycan təsviri sənət tarixində özünün yaradıcılıq üslubunu yaratmış sənətkarlardandır. Rəssam kompozisiya quruluşunda əlavə detallardan imtina edir, əksər hallarda qəhrəmanların, əşya və predmetləri açıq təbiət fonunda təsvir edirdi. O, kolorit hollində daha çox təmiz rənglərlə üstünlük verir və təmiz rəng keçidlərinin kon-

baycan Milli İncəsənət Muzeyi ilə yanaşı, ölkəmizin digər muzey, qalereya və şəxsi kolleksiyalarında saxlanılır. Sənətkarın süjetli tabloları yüksək bədii və estetik təsir gücünə malikdir. Rəssamın təsvir etdiyi hadisələrdə tama-

Azərbaycan ziyalılarının ölüm rüslarına ithaf etmişdir. Möhürlənmiş qapının çərçivələrinə yöndəmsiz taxtaların çarpaz şəkildə mıxlanmış görüntüləri seyrçidə olduqca ağır hisslər yaradır. Bu repressiya mövzusunda işlənmiş ilk təsviri sənət nümunəsi hesab olunur.

Rəssam 1990-cı il Qanlı iyirmi yanvar faciəsinin dəhşətlərinə biganə qalmamış, "Qanlı gecə" adlı əsərində faciənin acılarını bədi biçimdə əbədiləşdirmişdir.

A.Mehdiyev eyni zamanda bir çox portret qalereyası yaratmışdır: "Qoca kişi başı" (1975), "Avtoportret" (1979), "Lahuc qız" (1980), "Qız surəti" (1980), "Xalq şairi Süleyman Rüstəmin portreti" (1980),

"Şər qarışanda" (1986), "Payız" (1989) və başqalarını qeyd etmək olar. Avropanın sənət mərkəzində yaşayıb yaratmış, postimpressionizm cərəyanının məşhur nümayəndəsi Pol Qoçen (1848-1903) və Fovizm cərəyanının banisi Anri Matis (1869-1954) yaradıcıqlarında bilərəkdən perspektiv və işıq-kölgə holləndən imtina edir, kolorit holləndə daha çox təmiz rəng yaxıllarından istifadə edirdilər. Təbii ki, bu rəssamların üslubunun formalaşmasında, onların yaradıcılığına Şorq incəsənətinin güclü təsiri olmuşdur. Maraqlı budur ki, Azərbaycan təsviri sənətində formalaşmış bu ənənə sovetlər dövründə unudulmağa çalışılmışdır. Buna baxmayaraq, A.Mehdiyev özünün yaradıcılığında bu istiqaməti həmişə ana xətt kimi götürmüşdür. Demək olar ki, rəssam ömrü boyu öz sənət prinsiplərinə sadiq qalaraq, tamaşaçının zövqünü oxşayan, forma, mənə və məzmun dolğunluğu ilə seçilən, güclü bədii-estetik təsir gücünə malik sənət əsərləri işləmişdir.

Rəssam həmçinin maraqlı natüromort nümunələri yaratmışdır. "Qəhvədanla natüromort" (1984), "Natüromort palitra ilə" (1984), "Natüromort" (1985) və s.

A.Mehdiyev Türkiyəyə etdiyi yaradıcılıq ezamiyyəti onun üçün həm maraqlı, həm də yaddaqalan olmuşdur. Qardaş Türkiyə Cümhuriyyətinə yaradıcılıq səfərində o, görükləri, duyduqları və müşahidələri notəşində maraqlı tablolar yaratmışdır. Bu səfərdən sonra rəssamın Türkiyəyə həsr edilmiş əsərlərindən ibarət Bakıda fərdi sərgisi təşkil olunmuş və sərgi tamaşaçı və mütəxəssislər tərəfindən müsbət qiymətləndirilmişdir. Lakin sonralar nədənsə rəssamın xarici ölkələrə yaradıcılıq ezamiyyəti müşahidə edilmişdir. Rəngkarın tarixi minilliklərlə ölçülən qədim İstanbul şəhərinə həsr etdiyi mənzərəli tamaşaçının qolbində xoş hisslər yaradır. A.Mehdiyev "İstanbul duman içində" (1960), "Bosfor yağısında sonra" (1960), "Axsama doğru. İstanbul" (1961) və başqa əsərləri 1961-ci ildə "Türkiyədə" adlı fərdi sərgidə, daha sonra 1964-cü ildə təşkil olunmuş "Xarici ölkələr Azərbaycan rəssamlarının gözü ilə" adlı qrup sərgisində uğurla nümayiş olunmuşdur.

Sənətkarın həyat və yaradıcılığı haqqında albom-kitab (M.Litvin "Ağa Mehdiyev" Bakı, 1990) nəşr olunmuşdur. Xalq rəssamı Ağa Mehdiyevin özünəməxsus yaradıcılıq dəst-xəti və güclü müşahidə qabiliyyəti ilə yaratmış olduğu sənət nümunələri Azərbaycan təsviri sənət tarixində həmişə yaşayacaqdır.

ƏSƏD QULİYEV,
Rəssamlar İttifaqının üzvü,
sənətsünası

• Ədəbi simalarımız

Sovet hakimiyyətinin unudura bilmədiyi Əli bəy Hüseynzadə

İctimai xadim, filosof, həkim, pedaqoq, rəssam, jurnalist, tənqidçi, tərcüməçi... Bunların hamısından öncə isə böyük millətəvərvər, vətəniyəvərvər, türk övladı Əli bəy Hüseynzadə. Onun irəli sürdüyü "Türkləşmək, islamlaşmaq, avropalaşmaq" ideyası elə o zamanda başlayaraq türk vətənpərvərlərinin ideyasına çevrildi.

Əli bəy Hüseynzadə 1864-cü il fevralın 24-də Salyanda anadan olmuşdu. Atası Molla Hüseyn Hüseynzadə Tiflis Müsəlman Məktəbinin müəllimi idi. O, cavan yaşında Tiflisdə vəfat etdi. Altı yaşlı Əli bəylə iki yaşlı qardaşı İsmayıl bəy anaları Xədicə xanımın ümidinə qaldılar. Ancaq çox keçmədi ki, Xədicə xanım da dünyasını dəyişdi. Ata-anadan məhrum olmuş iki kiçik uşağa ana babaları Axund Əhməd Salyani sahib çıxdı. Onlar babalarının himayəsində böyüyüb boya-başa çatdılar. Elə ilk müəllimləri də Qafqazın Şeyxülislamı olan babaları Axund Əhməd Salyani oldu.

Əli bəyin on bir yaşında babası onu Tiflis gimnaziyasına apardı. 1875-1885-ci illərdə həmin məktəbdə oxudu. Gimnaziyada təhsilini başa vurduqdan sonra, 1885-ci ildə Sankt-Peterburq Universitetinin Fizika-riyaziyyat fakültəsinə qəbul edildi. Dimitri Mendeleev, Yeqor Vaqner, Nikolay Menşutkin, Nikolay Beketov, Valentin Kuykovski kimi dövrün məşhur alimlərindən, böyük elm xadimlərindən dərslər aldı. Əli bəy universitetdə həm də Şorq fakültəsində gərkəmlil professorların mühazirələrinin dinləyicisi oldu.

Onun tələbəliyi çar Rusiyasında siyasi ab-havamın dəyişdiyi illərə təsadüf edirdi. Etrazlar, iğtişaşlar imperiyanın böyük şöhrətlərini bül-

rüməkdə idi. Universitetin sonuncu kursunu başa vurduqca vaxtlarda Əli bəy də tələbə hərəkatına qoşuldu. İnkilabi hərəkatın təhlükəsini getdikcə daha aydın görən çarizm tələbələrə qarşı tədbirləri sərtləşdirməyə başladı. Bununla inkilabi hərəkatın qoşulan gənclərin başının üstünü təhlükə aldı.

Əli bəy də Türkiyəyə o zaman getdi. Darülfünunda (İstanbul Universiteti) Əsgəri-tibbiyyə fakültəsində oxudu. Dermatoveneroloq ixtisasına niyələndi.

O, 1897-ci ildə Qırmızı Aypara Cəmiyyəti heyətinin tərkibində İtaliyaya yollandı. Türkiyəyə üç ildən sonra döndü. Müsəbiqə yolu ilə İstanbul Darülfünunda Əsgəri-tibb fakültəsində professor köməkçisi vəzifəsinə təyin olundu.

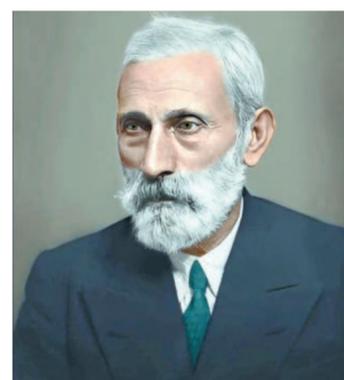
Əli bəy Türkiyədə də inkilabi hərəkatdan konarda qalmadı. İnkilabçı Gənc türklər hərəkatına qoşuldu. "İttihad və tərəqqi" partiyasının yaranandan bir il sonra. İnkilabçı kimi təqib olunurdu.

1904-cü ildə o, Bakıya gəldi. O zaman Azərbaycan xalqının, vətəninin tərəqqisi naminə böyük işlər görməyi özlərinin ən böyük məqsədi, amalı hesab edən övladların, açıqfikirli, qabaqcıl ziyalıların böyük əksəriyyəti bu şəhərə toplaşmışdılar. Əli bəy Hüseynzadə onların ön sıralarında yer tutdu. O, Bakının ictimai-siyasi, sosial-mədəni həyatında böyük rol oynamağa başladı.

Çar Rusiyasının müstəmləkəsi altında olan Azərbaycanın o zaman:

Ucundadır dilimin həqiqətin böyüyü; Nə qoydular deyizim, Nə kəsdilər dilimi!

Bilirmisən cühələ Nə edirlər vətənə? Nə qoydular uyuya, Nə qoydular oynala..

- deyən Əli bəy Hüseynzadə kimi vətənpərvər, təəssübkeş övladlarına böyük ehtitacı vardı. "Bizə fəda lazımdır! Türk hissiyyəti, islam etiqadı, Avropa qiyafəli fəda!", Əli bəy Hüseynzadə belə deyirdi. Və özü də həmin fədalərin ön cərgəsində dayanırdı.

O dövrün xalqının, ölkəsinin gələcəyini düşünən ziyalılarından biri kimi Əli bəy Hüseynzadə çoxxəli fəaliyyət göstərirdi. Əli bəy həkim kimi çalışırdı. Onu həm də fəal publisist, bacarıqlı redaktor kimi tanıyırdılar. Əli bəy müxtəlif illərdə "Kaspi" qəzetinin redaktoru, "Həyat" qəzetinin, daha sonra "Füyuzat" jurnalının baş redaktoru və əsas yazarlarından biri oldu. O, bədii yaradıcılıqla da məşğul olur, şeirlər yazırdı. Əli bəy Hüseynzadə ərəb, fars, rus və alman dillərini mükəmməl bildirdi, tərcümələr edirdi.

Əli bəy Hüseynzadə istedadlı rəssam kimi də şöhrət qazandı. O, boyakarlığın müxtəlif janrlarına müraciət etdi. Mənzərə, məişət mövzularında əsərlər və portretlər yaratdı. Əli bəyin "Bibiheybət məscidi" tablosu, "Şeyxülislam" portreti, "Azərbaycan ailəsi" və digər əsərləri Azərbaycan rəssamlığının dəyərli nümunələrindəndir.

Əli bəy Hüseynzadə 1910-cu ildə Türkiyəyə köçdü. Uzun illər İstanbul Universitetinin professoru kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul oldu. 1911-ci ildə İstanbulda əslən çərəkə olan süvari zabiti Şəmsəddin bəyin qızı Əthiyə xanım ilə evləndi. Əli bəyin Saidə bəyim, Səlim Turan, Feyzavə adlarını verdiyi üç övladı oldu.

1920-ci ilin aprelinde Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutuna nail olan bolşeviklər hakimiyyəti ölkəni qorudu. Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti quruldu.

Əli bəy Hüseynzadə 1926-cı ildə Bakıya Ümumittifaq Türkoloji qurultayda iştirak etmək üçün gəldi. O, moruz ədi ilə getirdiyi "Qəribin iki dastanında türk" əsərinin nəşrinə nail oldu.

Bu, Əli bəyin vətəniyəvərvərliyi idi. Vətəninin yenidən əsir edildiyini gördü. Əli bəy Hüseynzadə Türkiyəyə döndəndə qardaşı İsmayıl bəy dedi: "Mən daha sizə məktub yazma-yacağam. Biliyəm, bu, sizin üçün təhlükəlidir". O vaxtdan daha buradakı əzablarına məktub göndərmədi. Ancaq Əli bəyin doğmalarını qorumaq cəhdi baş tutmadı...

Onun yeganə qardaşı, Salyanda yaşayan, orada uzun illər məktəb direktoru işləmiş İsmayıl Hüseynzadə iki dəfə həbs olundu, sürgünə göndərildi. Coza müddəti başa çatdıqdan sonra Bakıya qayıtdı. Onun övladları da sovet hakimiyyətinin repressiya siyasətinin ağır-acıqlarını çəkirdilər.

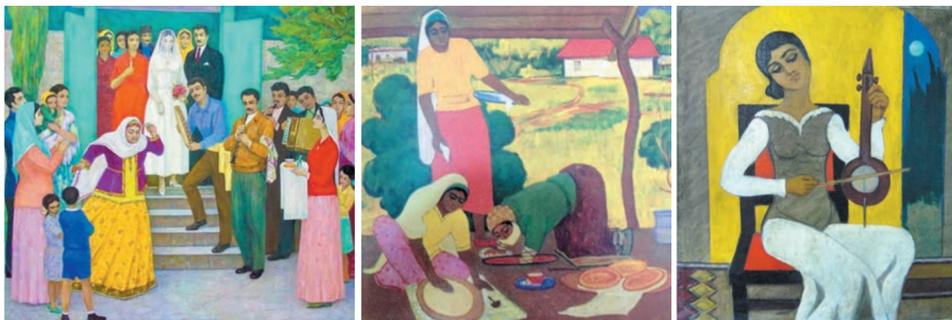
Əli bəy Hüseynzadə 1940-cı il martın 17-də, 76 yaşında İstanbulda dünyadan köçdü. Qaraca Əhməd məzarlığında dəfn olundu.

Onun adını, əməllərini, fəaliyyətini sovet hakimiyyəti yaddaşlardan silməyə çalışdı. Odur ki, uzun illər adı yad edilirdi, ya da tənqid hədəfinə çevrildi. Ancaq bütün cəhdlərə baxmayaraq, Əli bəy Hüseynzadəni gizli-gizli sevməklər, onun şəxsiyyətinin böyüklüyünü yaxşı bilənlər var idi. Onlar Hüseynzadə ailəsinin sağ qalan nümayəndələrinə rəğbət göstərirdilər.

"Türkləşmək, islamlaşmaq, müasirləşmək" şüarı Əli bəy Hüseynzadənin bütün fəaliyyətinin məğzi, əsası oldu. Onun bu ölüm ideyası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin və onun varisi olan müstəqil Azərbaycan Respublikasının dövlət bayrağındakı üç rəngdə - mavi, qırmızı, yaşıl rənglərdə öz əksini tapdı.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

Milli ruhlu rəssamın yaradıcılıq yolu

mizdən uzaqlarda da şöhrət qazanıb. Təbii ki, rəssamın ilahinin ecazkar gözəlliklər bəxş etdiyi belə guşədə böyüyüb boya-başa çatması, onun sənət seçiminə və sonradan sənət dünyasının formalaşmasına heç də əz təsir etməyib. A.Mehdiyev ali rəssamlıq təhsilini almamışdır. O, Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Texnikumunu bitirdikdən sonra (1938) fəal yaradıcılıq ələminə qədəm basmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, xüsusi yaradıcılıq bacarığı tələb edən sənət növlərini hər hansı bir məktəbi bitirməklə əldə etmək olmaz. Sadəcə bu sənət adamının yaradıcılıq dünyasını təkmilləşdirmək üçün bir vasitə ola bilər.

A.Mehdiyev doğmaz rəssamlığının bütün janrlarında xüsusi bədii yaradıcılıq təxəyyülü ilə əsl sənət inciləri yaratmışdır. Onun istər süjetli tablo və portret, istərsə də mənzərə və natüromort janrlarında yaratmış olduğu sənət əsərləri özünün bədii ifadə həlli, işlənilmə xüsusiyyətləri, forma-məzmun əhəngdarlığı və bədii təsir qüvvəsi ilə tamaşaçı və mütəxəssislərin nəzər-diqətinini cəlb edir.

trastlıq vasitəsilə əsərlərində işıq-kölgə münasibətlərini yaradır. İstər mövzu seçiminə, istərsə də bədii texniki işlənilmə xüsusiyyətlərində rəssam ənənələrə söykənirdi. Onun bilərəkdən perspektiv və kolorit holləndən imtina, ələcə də əyri, dalğalı xətlərlə işləmə xüsusiyyətləri təbii ki, qədim miniatur sənətindən qaynaqlanırdı.

Bəlkə də A.Mehdiyevin milli motivli əsərlər işləməsi və işlənilmə texnikasında mövcud qaydalardan konar, qədim miniatur üslubuna meylliyi onun sənətinin vaxtilə layiq olduğu mərtəbəyə uyğun dəyərləndirilməsinə və qiymətləndirilməsinə mane olmuşdur. Belə ki, A.Mehdiyev 1988-ci ildə ömrünün 68-ci ilində Əməkdar rəssam fəxri adı verilmişdir. 2003-cü ildə Ulu Öndər Heydər Əliyevin sərəncamı ilə rəssamın yaradıcılığı yüksək qiymətləndirilmiş və o, müstəqil respublikamızın Xalq rəssamı fəxri adına layiq görülmüşdür. Rəssamın 1961, 1970, 1981 və 1988-ci illərdə Bakı şəhərində əsərlərindən ibarət fərdi sərgiləri təşkil olunmuşdur. A.Mehdiyevin əsərləri Azor-

şaçı seyrçi deyil, sanki iştirakçı qismində çıxış edir. Onun süjetli tablolarına "Toy" (1973), "İntizar" (1975), "Xalq bayramı" (1976), "Günəşli gün" (1976), "Xalq bayramı" (1977), "Eyvanda" (1977), "Yaylaqda" (1977), "Analıq" (1977), "Gülüş" (1979), "Xalçaçı" (1979), "Lahuc qadınları" (1979), "Tikişçi" (1982), "Nar yığını" (1984), "37-ci il" (1987), "Səhər" (1987), "Bahar" (1987), "Təndir başında" (1988), "Qaçaq Nəbi və Həcar" (1988), "Şorq" (1989), "Ailə" (1989), "Bazar günü" (1990), "Qanlı gecə" (1990) və başqalarını qeyd etmək olar. Sadalanan əsərlərin hər birinin ayrı-ayrılıqda bədii təhlilinə ehtiyac duyulur. Rəssam ana məhəbbətini, qadın əməyini, qadınların gündəlik ailə-məişət qayğılarını, xalçaçıların, pöhləvanların, kəndirbazların, heyvandarların iş şəraitlərini, yaradıcı, zərif peşə sahiblərinin iş prosesinin müxtəlif məqamlarında, bütün incəlikləri ilə yüksək yaradıcı zövqlə və xüsusi ustahlıqla romantik biçimli lövhələrdə əbədiləşdirmişdir.

A.Mehdiyev "37-ci il" adlı əsərini repressiyaya uğrayan

"Çobanın portreti" (1982), "İki ay" (1984), "Kamaça çalan" (1984), "Qoca qadın" (1984), "Dağlı qadın" (1985) və s. Rəssam təsvir etdiyi qəhrəmanların surətlərini ümumiləşdirilmiş şəkildə, bir növ rəmzi xarakterli yaratmışdır. Bunu rəssam bilərəkdən edirdi. Yalnız rəssamın avtoportretində realistik işlənilmə üslubunu sezmək mümkündür. O, özünün anatomik üz çizgilərini incəliklə təsvir etmişdir.

A.Mehdiyev təbiətin ecazkar gözəlliklərini mənzərələrdə təsvir etməkdən yorulmamışdır. İlahi gözəlliklər, Abşeronun, İsmayılın, Lahucun və Azərbaycanın digər bölgələrinin səfəli təbiəti, əzəmətli dağları, mənzərəli meşələri, çayları rəssamın fırçası ilə əbədiləşdirilərək kətanə köçürülmüşdür. Mənzərə əsərlərinə rəssamın "Qayıqlar" (1966), "Bürkü" (1977), "Qızmar gün" (1977), "Qayıq" (1978), "Keçid" (1978), "Abşeron" (1979), "Dağlar" (1979), "Dağlarda" (1980), "Günorta. Lahuc" (1982), "Köhnə həyət" (1982), "Uca dağlarda" (1985), "Kiçik həyət" (1985), "Yağısında sonra" (1985), "Sakitlik" (1985),

"Milli-mənəvi dəyərlərimiz Qərbi Azərbaycan qaynaqlarında" adlı elmi-praktiki seminar keçiriləcək

Mədəniyyət Nazirliyinin Mədəniyyət üzrə Elmi-Metodik və İxtisasartırma Mərkəzinin (MEMİM) təşkilatlığı, Qərbi Azərbaycan İcməsi və Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin dəstəyi ilə fevralın 19-da "Milli-mənəvi dəyərlərimiz Qərbi Azərbaycan qaynaqlarında" mövzusunda elmi-praktiki seminar keçiriləcək.

MEMİM-dən AZƏRTAC-a bildirilib ki, elmi seminarla mövzu ətrafında mütəxəssislərin çıxışı və musiqi proqramı nəzərdə tutulub.

Beynəlxalq Muğam Mərkəzində təşkil edilən tədbirin əsas məqsədi Qərbi Azərbaycanda folklor yaradıcılığı, musiqi və ifaçılıq sənəti, mətbəximiz və bu kimi milli dəyərləri özündə əks etdirən mövzuların işıqlandırılması və gənc nəsəli ötürülməsidir.

Gənclər Kitabxanasında İntiqam Mehdizadənin 80 illiyi münasibətilə silsilə materiallar hazırlanıb

Respublika Gənclər Kitabxanasında yazıçı-jurnalist İntiqam Mehdizadənin 80 illiyi münasibətilə həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş virtual kitab sərgisi və vəsait hazırlanıb.

Kitabxanadan bildirilib ki, rəsmi saytda yerləşdirilən <https://ryl.az/funds/dayceest> linkində İntiqam Mehdizadənin özünəməxsus yaradıcılıq keyfiyyətləri təsvir edilmiş, "El istəklil, Vətən istəklil İntiqam Mehdizadə" adlı məqalənin tam mətni verilib.

Həmçinin yazıçının müxtəlif qəzet və jurnallarda çap edilən "Vahidimiz Əzizimiz", "Rənglər, yaxud yaddaşlardan silinməyən Səməd Mənsur hikmətləri", "Xocalı gözişmələri", "Səs yadigarı", "Fəlsəfə və biz - Bu gün dünəndən başlayır" kimi 30-a yaxın məqaləsinin bibliografik təsviri, qısa annotasiyası və elektron keçid yer alıb.

calı gözişmələri", "Səs yadigarı", "Fəlsəfə və biz - Bu gün dünəndən başlayır" kimi 30-a yaxın məqaləsinin bibliografik təsviri, qısa annotasiyası və elektron keçid yer alıb.

Bir qərinənin faciəsi

Erməni faşistlərinin törətdiyi Qaradağlı qətlamından 33 il ötür

Son iki əsr ərzində azərbaycanlılara faciələr yaşadan, qətlamlarla, soyqırımları ilə üz-üzə qoyan erməni faşistləri qanlı əməllərini Birinci Qarabağ müharibəsi dövründə də davam etdirərək bəşəri cinayətlər törədiblər.

Hələ 1992-ci il fevralın 26-da baş verən, əsrin faciəsi adlandırılan Xocalı soyqırımına qədər erməni qanıqonları azərbaycanlılara qarşı kütləvi qətlamlar törədərək Azərbaycanın Ermənistanla həmsərhəd Qazax rayonunun Bağanis Ayırım kəndinin, keçmiş Dağlıq Qarabağda azərbaycanlılar yaşayan İmarət Qorvənd, Tuğ, Sələkətın, Axullu, Cəmili, Nəbilər, Meşəli, Həsənabad, Kərkicahan, Qaybalı, Maliböyli, Yuxarı və Aşağı Quşçular kəndlərinin işğal zamanı həmin yaşayış məntəqələrinin dinc əhalisinin bir hissəsini qabaqcadan hazırlanmış plan əsasında xüsusi amansızlıqla qətlə yetirmişlər.

Erməni canilərinin Azərbaycan xalqına qarşı törətdikləri qanlı cinayətlərdən biri də 1992-ci il fevralın 17-də Qaradağlıda həyata keçirilmişdir.

Kənddə hər bir ailə faciə ilə üzləşib

1980-ci illərin sonlarından erməni sovinistləri guya keçmiş Dağlıq Qarabağda sosial-iqtisadi gerilik olduğu bahəsinə ilə bu vilayətin Ermənistanla birləşdirilməsi üçün, əslində, çoxdan hazırladığı qanlı planlarını işə saldılar. 1988-ci il fevralın 13-də Xankəndinin mərkəzi meydanında ermənilərin fasiləsiz mitinqləri başladı. Fevralın 20-də isə onlar Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin İcraiyyə Komitəsinin sessiyasını çağıraraq və azərbaycanlı deputatların iştirakı olmadan qərar qəbul etdilər ki, DQM Azərbaycanın tərkibindən çıxır və Ermənistanla birləşdirilir. Bu qeyri-qanuni qərardan və ovahtı ittiqatın mərkəzi hakimiyyətdən dəstək alaraq daha da ağılaşan ermənilər azərbaycanlılara qarşı açıq aydın təzyiqlər göstərməyə, silahlı hücumlar təşkil etməyə, bu yolla onları Dağlıq Qarabağdan sıxışdırıb çıxarmağa başladılar. 1991-ci ildən sonra isə vəziyyət o hala çatdı ki, artıq erməni silahlıları Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılar yaşayan kənd və qəsəbələri bir-bir işğal etməyə başladılar. Qoca, qadın, uşaq demədən mülki əhalini qətlə yetirdilər, girov götürdülər.

O dövrdə ölkəmizdə hakimiyyətdəkilərin sərəstəsiz olması, Milli Ordunun tam formalaşmaması səbəbindən demək olar ki, rus ordusunun da dəstəyini alan müttəşəkkil erməni silahlı birləşmələrinə qarşı kəndlərimiz, qəsəbələrimiz, şəhərlərimiz tək-tək mübarizə aparmağa, müqavimət göstərməyə, qorunmağa məcbur olmuşdu. Bu qeyri-bərabər döyüşlərin nəticəsi isə ərazilərimizin işğalı, dinc əhalimizin qətləmi ilə nəticələndi.

1992-ci il fevralın 17-də erməni qanıqonları Xocavənd rayonunun Qaradağlı kəndində faciə törədiblər.

"Qaradağlı bizim yarı, ağır yerimizdir. Camaatımız çox əziyyətlərə, zülmələrə məruz qalıb. Demək olar ki, kənddə hər bir ailə faciə ilə üzləşib. Qaradağlıda atamı, qardaşımı, qardaşımın oğlunu, dayımı, qaynımı, əmilərimi, amim oğlanlarını itirmişəm. Hamısı mənim doğmalarımdır. Mən faciə törətdiməmişdən əvvəl kənddə doğulmuşdum. O zaman 22 yaşım var idi. Heç yadımın çıxmaq. Faciədən sonra ösir və girovluqdan azad olan həmkəndlilərimizdən yaxınlarımızı, itkinlərimizi soruşurdum. O insanların dedikləri bizi dəhşətə gətirirdi. İnsanlara olmanın işğəncələr veriblər, döyüblər, ac-susuz saxlayıblar, dişlərini, dirnaqlarını çıxarıblar... Bu faciəni unutmmaq mümkün deyil. İstəyirəm odur ki, Qaradağlıya qəhrəman kənd adı verilsin".

Qaradağlı kəndində yaşanan faciənin miqyasını az da olsa gözəl öhmün götürən bu dəhşətli sözlər həmin kəndin sakini Mələhat Tağıyevanın sonradan mətbuata verdiyi müsahibəsindəndir.

Kənd sakinlərinin hər 10 nəfərindən biri qətlə yetirilib

Xocavənd rayonunun Qaradağlı kəndi də hələ 1988-ci ildən erməni təhdidi ilə üz-üzə qalmaya başlayıb. Kənd sakinləri o zaman dan qəhrəmanlıqla doğma yurdlarının müdafiəsinə qalxıb və şəhid veriblər. Məlumatla görə,

yandırılıb, dinc əhaliyə qarşı soyqırımı həyata keçirilib. İşğal zamanı 118 nəfər ösir götürülüb, 33 nəfər güllələnib. Erməni cəlladlar öldürülənləri və yarı-halda olanları bir yerdə təsərrüfat quyusuna tökrək torpaqlayıblar. Ümumilikdə ösir və girov götürülənlərdən 68 nəfəri öldürülüb, 50 nəfəri böyük çətinliklərlə azad edilib. Girov götürülənlərdən 10 nəfəri qadın, 2 nəfəri məktəbli olub. Azad edilənlərin 5 nəfəri qadınlar olmaqla 18 nəfər aldıqları sağalmaz yaralardan sonralar vəfat edib. Ösir və girovluqda saxlanılanlarla vəhşi, vandallizm hərəkətləri ilə davranılması, insanların başlarının kəsilməsi, diri-diri basdırılması, dişlərinin çəkilməsi, ac-susuz saxlanmaları, döyülərək öldürülmələri insanlığa qarşı törədilmiş cinayət hadisəsi idi.

Ermənistanın dövlət səviyyəsində həyata keçirdiyi soyqırımını cinayəti nəticəsində Qaradağlı kəndində iki ailənin hər birindən 4 nəfər qətlə yetirilib, 43 ailə öz başcasını itirib, 146 uşaq yetim qalıb. Qaradağlıya Ermənistan silahlı qüvvələrinin həmlələri zamanı qətlə yetirilənlərdən 10-u qadın, 8-i məktəb yaşlı uşaq olub. Qaradağlı kəndində 91 nəfər, kənd sakinlərinin hər 10 nəfərindən biri qətlə yetirilib. İşğal nəticəsində kənddə 200 ev, 1 mədəniyyət evi, 320 yerlik orta məktəb binası, 25 carpayıq xəstəxana binası və digər obyektlər, azərbaycanlılara məxsus tarixi, dini, mədəni abidələr və qəbiristanlıq dağıdılıb. Kəndin 800 nəfər yaxın sakini məcburi köçkün düşüb.

1992-ci il fevralın 14-də erməni quldurları xarici müzdluların, xüsusilə Xankəndidə yerləşən sovet ordusunun 366-cı alayının texnikasından və canlı qüvvəsindən istifadə etməklə olaqası hər tərəfdən kəsilib, kömək-siz qalan Qaradağlı kəndinə hücumla keçiblər. Kənddə olan 104 sakin və 14 qədr sonuncu gülləyə qədər 4 gün düşmənlə mübarizə aparıb. Döyüşlərdə biri qadın olmaqla, 14 nəfər həlak olub. Silah-sursat tükənən qaradağlılarda ermənilər tərəfindən ösir və girov götürülənlər.

Kəndin Böyüklük bağı adlanan yerində 23 sakin erməni cəlladları tərəfindən güllələnib, əksəriyyəti silos quyusunda yarı-halda diri-diri basdırılıb. Sakinlərin bir hissəsi Qaradağlı-Xankəndi yolu üzərində yerləşən erməni kəndlərində məşinlərdən düşürülərək güllələnib. İki nəfər Zəki buldağında, 2 nəfər Camiyyət kəndində öldürülüb. Girovluqda olan 8 nəfər kənd sakininə ermənilər əzab və işğəncələr verərək onları amansızlıqla qətlə yetiriblər. Dörd nəfər müxtəlif dövrlərdə şəhid olub. Beş nəfərin taleyi bu günə qədər məlum deyil.

Qaradağlı kəndi 1992-ci il fevralın 17-də işğal edilərək

YasəməN MUSAJEVA,
"Azərbaycan"

bp Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda Şahdəniz perspektiv sahəsinin kəşfiyyatı, işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında sazişin operatoru kimi elan edir ki, saziş üzrə iş proqramı çərçivəsində Şahdəniz Kompresiya (SDK) layihəsinin Ətraf Mühitə və Sosial-İqtisadi Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsi (ƏMSSTQ) sənədinin layihə variantını müzakirə etmək üçün ictimaiyyətlə görüş keçiriləcək

bp bütün tərəfləri bu görüşdə iştirak etməyə dəvət edir.

Görüş aşağıdakı tarixdə və ünvanda keçiriləcək:

18 fevral 2025-ci il

10:00 - 12:00

**"Hilton Baku" hoteli, "Lazurit" zalı
(Azadlıq prospekti, 1B)**

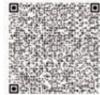
Görüşdə sənəd haqqında ətraflı təqdimatlar olacaq və auditoriyanın sualları və rəyləri ətrafında müzakirə keçiriləcək. Rəylər esiafeedback@bp.com elektron poçt ünvanına da göndərilə bilər.

ƏMSSTQ və Qeyri-texniki Xülasə sənədlərinin layihə variantlarının nüsxələri və rəy formaları ictimaiyyətin tanış olması üçün 27 yanvar 2025-ci il tarixdən aşağıdakı ünvanlarda yerləşdirilib:

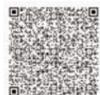
- bp-nin "Xəzər Mərkəzi" ofisinin qəbul şöbəsi, Neftçilər prospekti, 153
- Mirzə Fətəli Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası, Xaqani küçəsi, 29
- Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinin elmi kitabxanası, Hüseyn Cavid prospekti, 31
- Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin kitabxanası, Azadlıq prospekti, 20
- Orxus İctimai Ekoloji İnformasiya Mərkəzi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi, Bəhram Ağayev küçəsi, 100a
- Bakı Ali Neft Məktəbinin kitabxanası, ali məktəbin kampusu, yeni Salyan şosesinin 3-cü kilometri.

Bundan əlavə, sənədlər bp-nin veb-saytından da yüklənə bilər:

Azərbaycan dilində: <https://www.bp.com/az/azerbaijan/home/news/hesabatlar/Etraf-muhit-ve-social-tesirlerin-qiymetlendirilmesi-hesabatlari/shah-deniz-/Shahdeniz-kompresiya-layihesi.html>

İngilis dilində: https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/news/reports/environmental-and-social-documentation/shah-deniz-/Shah-Deniz-Compression-Project.html

Çox da uzaq tarix deyil. Ermənilərin regionumuza köçürülməyə başlanmasından iki yüzədən bir az artıq zaman keçir. Əslində, o vaxt da məqsəd onların halına acımaq deyildi. Ermənilərin bu bölgəyə gətirilməsinin ən böyük səbəbi yeri gəldikcə onlardan istifadə etmək idi.

Ermənilər də bu məsələdən, necə deyərək, qazançı çıxdılar. Heç zaman yaşamadıqları ərazilərdə - Azərbaycan torpaqlarında növbəti ev-şik, sonralar hətta dövlət sahibi oldular. Və ağıllıqlarını qəbul etdiklərinə lazımcına xidmət göstərməkdə davam etdilər. Hər dəfə ictimai-siyasi mühitdə təbəddülatlar yarananda, narazılıqlar işğışlara çevrildə ermənilər ağalarından nimək salmaq, tənriatlar törətmək əmiri aldılar.

Çar Rusiyası süquta uğradıldıqdan sonra hakimiyyəti olaş keçirən bolşevik hökuməti özünü çarizmin varisi hesab etmədi. Ancaq Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı (SSRI) bir çox məsələdə onun yolu ilə getdi. Beləliklə, sovet hakimiyyəti illərində də işğalçı ermənilər növbəti yeri qiyafəli köhnə ağalardan aldıqları hər əmərə canla-başla əməl etdilər, həm də məkrli planlar qurdular. Döğrudür, "böyük Ermənistan" uydurmalarına əzərlərindən başqa heç kimi, hətta ağaların belə inandıra bilmədilər. Ancaq yalanlardan, qarayaxmalarından da əl çəkmədilər. Qəsbkar ermənilərin Azərbaycanı yeni torpaqlar qoparmaq iddiaları, azərbaycanlılara qarşı amansızlıqla həyata keçirdiklə-

Rəsmi İrəvanın "sülh" oyunları

Bu, regionda yeni gərginliyin yaranmasına səbəb ola bilər

ri hücumlar, qətlamlar, soyqırımları tarixi qanlı səhifələrinə çevirildi. XX əsrin sonuncu onilliyində havadarlarından hər cür yardım, silah-sursat alan Ermənistan işğalçılıq siyasətini dəhşətli şəkildə həyata keçirdi. Qarabağda və Şorqi Zəngəzurda erməni vandalları böyük faciələr törətdilər. Ermənistan ölkəmizin iyrimi faiz ərazisini zəbt etdi və otuz ilə yaxın işğal altında saxladı. Azərbaycanın torpaqlarını sülh yolu ilə azad etmək səyləri Ermənistanın işğalçılıq niyyətdən əl çəkməməsi səbəbindən səmərəsiz qaldı.

Xislətdə hiyləgərlik, sədaqətsizlik olan işğalçı ermənilər özələrinə yeni "ağa"lar, havadarlar tapdılar. Onların köməyi ilə işğal müddətini uzatmağa çalışdılar. Xarici himayədarlarından aldığı yardımlarla özünü güclü hesab edən Ermənistan törətdiyi tənriatlarla 2020-ci ilin payızında İkinci Qarabağ müharibəsinin başlanmasını səbəbkarı oldu. 44 gün davam edən müharibə Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan Ordusu qarşısında nə qədər zəif, aciz olduğunu nümayiş etdirdi. Ermənistan kapitulyasiya aktını imzalayaraq özünə öhdəliklər götürdü.

Ancaq Ermənistan işğaldan azad etdiyimiz ərazilərimizdən yə-nə də əlini çəkmək istəmədi. 19-20 sentyabr 2023-cü ildə baş verən

antiterror əməliyyatları nəticəsində Azərbaycan Ordusu Qarabağda qalmış Ermənistan silahlı qüvvələrinin tör-töküntülərini və separatçıları məğlub etdi.

Suverenliyinin tam bərpasına nail olmuş Azərbaycan işğalına son qoyduğu ərazilərdə bu gün sərətlə tikinti, quruculuq işləri həyata keçirir. Azərbaycan bir daha müharibə olmamasının, sülh sazişinin imzalanmasının tərəfdarı kimi çıxış etdi. Bunu dövlətimizin başçısı İlham Əliyev yüksək kürsülərdən döndə-dönə bəyan etdi. Təəssüf ki, Ermənistan rəhbərliyi hələ də sülh danışıqlarını uzatmağa çalışır, Fransa, Hindistan kimi dövlətlərdən silah-sursat, hərbi texnika alaraq açıq şəkildə silahlanır.

Prezident İlham Əliyev yanvarın 7-də yerli televiziya kanallarına müsahibəsində bildirdi ki, Ermənistanın silahlanması, sadəcə olaraq, yeni gərginliyə gətirib çıxara bilər: "Biz bunu istəmirik. Biz sülh istəyirik. Biz istəyirik ki, artıq müharibə səhifəsi bağlansın. Ancaq ermənilər, Ermənistanın həm özü, həm onun yeni havadarları bunu istəyirlər. Onlar revansiz fikirlərlə yaşayırlar və Ermənistan faktiki olaraq bölgə üçün bir təhdid mənbəyidir".

Təəssüf doğuran bir məqam da odur ki, rəsmi İrəvan həqiqəti danmağa, yalanlarını doğru kimi gös-

tərməyə çalışır. Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın "Armenpress"-də dərc olunan məqaləsi də bu məqsədə xidmət edir.

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) mətbuat katibi Ayyan Hacızadə həmin iddialarla bağlı qoyduğu ərazilərdə bu gün sərətlə tikinti, quruculuq işləri həyata keçirir. Azərbaycan bir daha müharibə olmamasının, sülh sazişinin imzalanmasının tərəfdarı kimi çıxış etdi. Bunu dövlətimizin başçısı İlham Əliyev yüksək kürsülərdən döndə-dönə bəyan etdi. Təəssüf ki, Ermənistan rəhbərliyi hələ də sülh danışıqlarını uzatmağa çalışır, Fransa, Hindistan kimi dövlətlərdən silah-sursat, hərbi texnika alaraq açıq şəkildə silahlanır.

Prezident İlham Əliyev yanvarın 7-də yerli televiziya kanallarına müsahibəsində bildirdi ki, Ermənistanın silahlanması, sadəcə olaraq, yeni gərginliyə gətirib çıxara bilər: "Biz bunu istəmirik. Biz sülh istəyirik. Biz istəyirik ki, artıq müharibə səhifəsi bağlansın. Ancaq ermənilər, Ermənistanın həm özü, həm onun yeni havadarları bunu istəyirlər. Onlar revansiz fikirlərlə yaşayırlar və Ermənistan faktiki olaraq bölgə üçün bir təhdid mənbəyidir".

tərməyə çalışır. Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın "Armenpress"-də dərc olunan məqaləsi də bu məqsədə xidmət edir. Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) mətbuat katibi Ayyan Hacızadə həmin iddialarla bağlı qoyduğu ərazilərdə bu gün sərətlə tikinti, quruculuq işləri həyata keçirir. Azərbaycan bir daha müharibə olmamasının, sülh sazişinin imzalanmasının tərəfdarı kimi çıxış etdi. Bunu dövlətimizin başçısı İlham Əliyev yüksək kürsülərdən döndə-dönə bəyan etdi. Təəssüf ki, Ermənistan rəhbərliyi hələ də sülh danışıqlarını uzatmağa çalışır, Fransa, Hindistan kimi dövlətlərdən silah-sursat, hərbi texnika alaraq açıq şəkildə silahlanır.

Prezident İlham Əliyev yanvarın 7-də yerli televiziya kanallarına müsahibəsində bildirdi ki, Ermənistanın silahlanması, sadəcə olaraq, yeni gərginliyə gətirib çıxara bilər: "Biz bunu istəmirik. Biz sülh istəyirik. Biz istəyirik ki, artıq müharibə səhifəsi bağlansın. Ancaq ermənilər, Ermənistanın həm özü, həm onun yeni havadarları bunu istəyirlər. Onlar revansiz fikirlərlə yaşayırlar və Ermənistan faktiki olaraq bölgə üçün bir təhdid mənbəyidir".

rüşinə, 1991-ci il Almatı Bəyannaməsinə, sülh sazişi layihəsinin Ermənistanın həqiqətən Azərbaycanı qarşı heç bir iddiasının olmadığını və olmayacağını təsbit etmək üçün nəzərdə tutulan bəndlərinə istinadlar məhz cənab Paşinyan tərəfindən bir neçə ay sonra, 2023-cü ilin sentyabrında Azərbaycan ərazilərindəki qondarma rejimin "müstəqilliyi" ilə bağlı təbrik mesajı göndərilən zaman, habelə Ermənistanın Konstitusiyasında yer alan ərazi iddialarına və Almatı Bəyannaməsinə qoşulan zaman edilmiş qeyd-şərtlərə göz yumması nəticəsində heçə endirilib: "Hətta bu gün də müharibə cinayətlərində ittiham olunan şəxslərin məhkəmə prosesini alqışlamaq əvəzinə bu məhkəməni "səhnələndirilmiş" adlandıran Ermənistan onilliklərdə ermənilər tərəfindən törədilmiş cinayətlərin qaydını və ləyaqətə qayıdışı olan Qərbi Azərbaycan İcmasının fəaliyyəti və məqsədləri haqqında Ermənistanın iddiaları tamamilə əsassızdır. Ermənistan baş nazirinin müxtəlif bəhanələrlə, o cümlədən icmanın bəyan edilmiş məqsədlərinin yanlış təfsir edilməsi ilə bu hüququ danması, bir daha bu ölkədə ermənilərin Ermənistanın hərbi xərcləri təqribən üç dəfə artaraq 2021-ci ildə təxminən 600 milyon dollardan 2024-cü ildə 1,6 milyard dollara çatdığı, üstəlik, bu yaxınlarda imzalanmış hərbi müqavilələrə görə, Ermənistanın əsasən Azərbaycanın ərazilərinə uzaq məsafəli zərbələr endirə biləcək hü-

cum silahları əldə etməkdə olduğunu vurğulayan Ayyan Hacızadə diqqətə çatdırır: "Ermənistan Konstitusiyasında və hüquqi aktlarında davam edən ərazi iddialarını, həmçinin revansizmin artması faktını nəzərə alaraq, Ermənistanın hərbi potensialının artırılmasının əsaslandırılması qeyri-səmimidir və Azərbaycanın təhlükəsizliyinə bir-baş təhdiddir. Bundan əlavə, Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt, Qaçqınların Statusu haqqında Konvensiya və digər mühüm beynəlxalq aktlarda təsbit edilmiş qayıdış hüququna əsaslanaraq əsas məqsədləri qovulduqları torpaqlara təhlükəsiz və ləyaqətə qayıdışı olan Qərbi Azərbaycan İcmasının fəaliyyəti və məqsədləri haqqında Ermənistanın iddiaları tamamilə əsassızdır. Ermənistan baş nazirinin müxtəlif bəhanələrlə, o cümlədən icmanın bəyan edilmiş məqsədlərinin yanlış təfsir edilməsi ilə bu hüququ danması, bir daha bu ölkədə ermənilərin Ermənistanın hərbi xərcləri təqribən üç dəfə artaraq 2021-ci ildə təxminən 600 milyon dollardan 2024-cü ildə 1,6 milyard dollara çatdığı, üstəlik, bu yaxınlarda imzalanmış hərbi müqavilələrə görə, Ermənistanın əsasən Azərbaycanın ərazilərinə uzaq məsafəli zərbələr endirə biləcək hü-

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"

